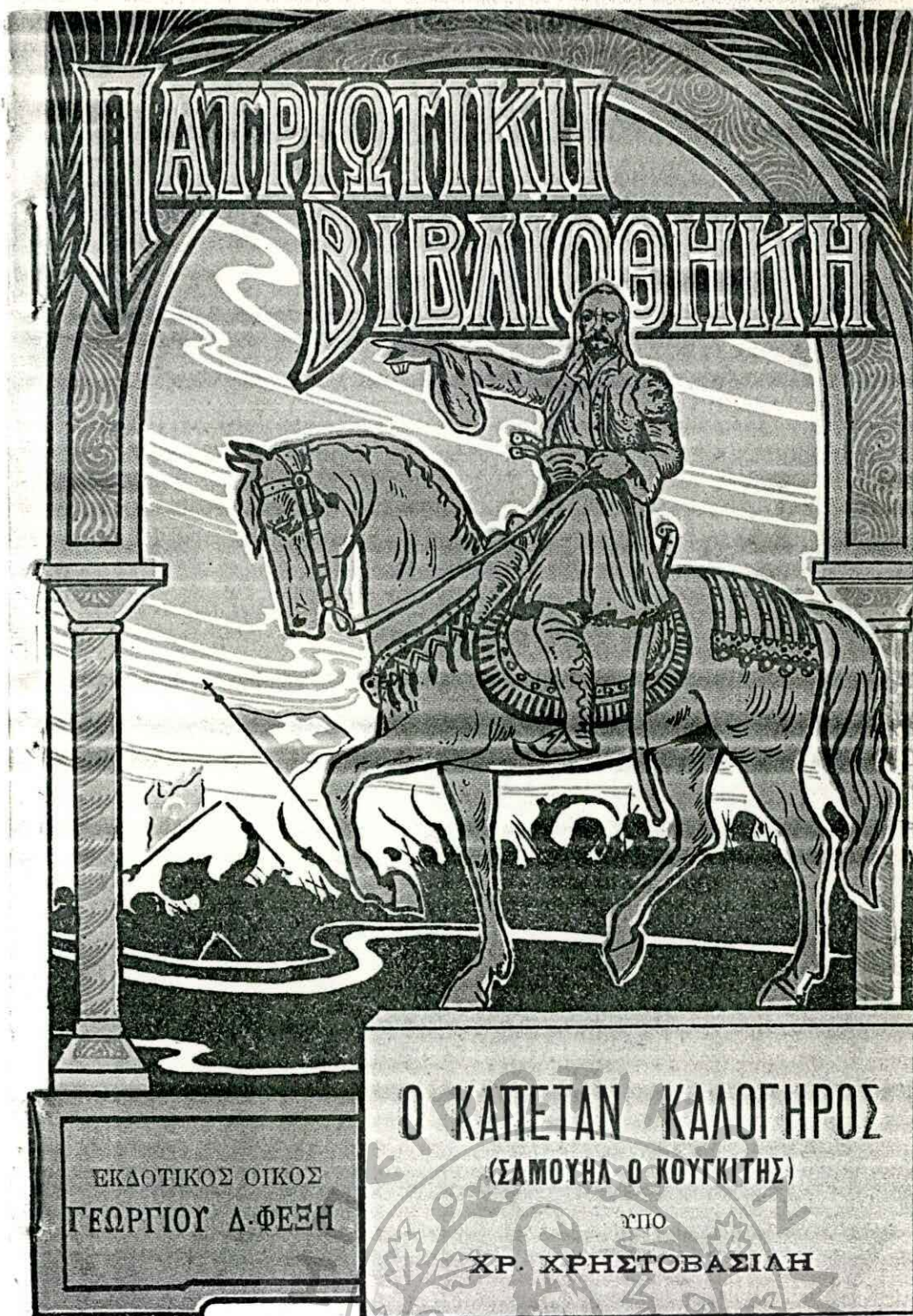

ΠΑΤΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη, γραφείτω ὑπὸ διακεκριμένων λογίων μας, περιλαμβάνει ἐν μονογραφίαις τὰς ὀρειοτέρας καὶ συγκινητικωτέρας σελίδας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ἀνάγνωσμα διὰ πάντα Ἕλληνα. Ἐκαστον τεύχος ἐκ σελίδων 32 σελήμ. 16ου, ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ πρᾶγματεία, τιμῆται: Λεπτῶν 35.

1. Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος (Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς), ὑπὸ Μπάμπη Ἀννίνου.
2. Γεωργίος Καστριώτης ὁ Σκενδέρμπεης, ὑπὸ Ἡλ. Οἰκονομοπούλου.
3. Ἡ ὁλοκαύτως τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὸ Ἰω. Κονδυλίκη.
4. Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
5. Ὁ θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα, ὑπὸ Ἰω. Π. Πετρουνάκου.
6. Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ τρεῖς ἥρωες. Ἐπεισόδιον. Ὑπὸ Πολ. Δημητρακοπούλου.
7. Ὁ Κατσαντώνης, ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.
8. Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὑπὸ Δ. Ι. Καλογεροπούλου.
9. Ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὑπὸ Γεωργ. Ἀσπρέα.
10. Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
11. Πολιορκία καὶ ἐξόδος τοῦ Μεσολογγίου, ὑπὸ Εὐχρ. Παντελίδου.
12. Ἡ Κυρά-Φροσύνη, ὑπὸ Σπυρ. Ποταμιάνου.
13. Ἀθανάσιος Διάκος, ὑπὸ Τίμ. Μωραΐτην.
14. Ὁ Λόρδος Βύρων, ὑπὸ Θεοδ. Γ. Κυρίου.
15. Ἡ ἄλωσις τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ Γ. Φραγκοῦδη.
16. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀλβανῶν ἐν Ναυπλίῳ, ὑπὸ Γ. Ἀντωνόπουλου.
17. Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1878, ὑπὸ Ἰωάν. Στρατηγοπούλου.
18. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
19. Ἡ ἐνδοξος μάχη τῆς Πέτρας καὶ ὁ Στρατάρχης Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὑπὸ Ἀνδρέου Στράτου, ὑποστρατήγου.
20. Οἱ Βουλγαροκτόνοι Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ Εὐστρ. Εὐστρατιάδου.
21. Ἀνδρέας Μιαούλης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
22. Σουλῳτες καὶ Λιάπνδες, ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.
23. Γεωργίος Καραϊσκάκης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
24. Ὁ καπετὰν Καλόγηρος (Σχμουῆλ ὁ Κουγκίτης), ὑπὸ Χρηστοβασίλη.
25. Ἡ Γραμβοῦσα (Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἐν Κρήτῃ), ὑπὸ Ἰωάν. Κονδυλίκη.
26. Ὁ Ρήγας Φεραίος, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ

(Σαμουήλ, ο 'Ηγούμενος τοῦ Κιουγγιού).

Εἶταν Κυριακή, μέρα μαγιάτικη, μὲ γλυκὸν ἥλιο καὶ ξάστερο καὶ καταγάλιαζον οὐρανό, κι' ἂν σὲ καμμιά ἄκρη ἀνάθαλλε ψηλὰ ἀπὸ τὲς κορφές τῶν βουνῶν κανένα συννεφάκι, ἄσπρο-ἄσπρο σὰ χιόνι, καὶ ξάντιο-ξάντιο, σὰ μακρυόκλωνο ροῦντο μαλλί, ἢ σὰ σκορπισμένα φτερὰ κύκνου, ψιλὸ ἀγεράκι τὸ μάζευε μὲ τὸ φύσημά του τὸ μαλακό, καὶ τ' ἀπλόνε τ' ἀπλόνε στὸν διάπλατον οὐράνιο κάμπο, ὅσο ποῦ τ' ἀφάνιζε καὶ δὲ φαίνονταν τίποτε ἀπ' αὐτό.

Τὸ Σούλι, ποῦ δὲν τὸ γνώριζε ἀκόμα τότε ἡ Ἱστορία, καὶ τ' ὄνομά του δὲν εἶχε γείνει κοσμοξάκουσμένο, οὔτε ὁ Ἀλῆ-Πασιάς εἶχε βγῆ ἀπὸ τὴ θεοκατάρατη κοιλιὰ τῆς Χάμκως, τὸ Σούλι τὸ λεβεντόχωρὸ ἀχολογοῦσε ὅλο ἀπὸ τὰ ντουφέκια κι' ἀπὸ τ' ἄργανα, γιὰτὶ ὅλη ἡ λεβεντιά, ἀντρίκια καὶ γυναίκια, χόρευε στὸ μεσοχώρι, ντυμένη στὴ φουστανέλλα, τὴ χιονάτη καὶ στὰ πασκαλιάτικα, καὶ πνιγμένη στ' ἄρματα, στ' ἀσήμια καὶ στὰ φλωριά.

Γένονταν γάμος.

Γένονταν γάμος καὶ παντρεύονταν ὁ Σπύρος Πανταζάτης, ἕνα ἀπὸ τὰ πλεῖο λεβέντικα καπετανόπουλα τοῦ Σουλιῦ, λιονταρόπουλο δέκα ὀχτῶ χρονῶν, πρωτόπαιδο τοῦ σπιτιοῦ καὶ φλάμπουρο τῆς φάρας, καὶ πρῶτο στὸ λιθάρι, στὲς τρεῖς, (1) στὴν ὠμορφιά, στὸ τρα-

(1) Τρεῖς ἄλματα στὴν ἀράδα, εἶδος γυμναστικῆς.

γούδι, στο χορό και στο περπάτημα, που είχε σαράντα βλάμνδες (1) στο Βαγγέλιο, κι' έκοβε το μολύβι στον άγέρα με το γιαταγάνι... Παντρεύονταν ο χιλιοζηλεμένος ο Σπύρος από το Σούλι, που είχε μπή στον πόλεμο από δώδεκα χρονών παιδί κι' είχε φέρει σαράντα κεφάλια τούρκικα στο Σούλι, ως την ημέρα των άρραβώνων του (2) κι' έπαιρνε την νεραϊδόμορφη, τη φτεροπόδαρη και την πεντάμορφη τη Χαϊδώ από την Κιάφα, που δεν την ξεπερνούσε καμμιιά άνύπαντρη ή παντρεμένη σε όλα τα Σούλια και τα Παρασούλια σε τίποτε. Δεν είταν άνθρωπος, που, ακούοντας τες άρραβώνες του Σπύρου και της Χαϊδώς, να μην πή μέσα από την καρδιά του:

«Χαρά στο ταιριασμένο τ' άντρόγυνο!»

Ο άητός έπαιρνε περιστέρα, κι' ή περιστέρα άητό. Τέτοια νύφη μόνον ή Κιάφα μπορούσε να δώσει στο Σούλι, και τέτοιο γαμπρό μόνον το Σούλι μπορούσε να στείλη στην Κιάφα.

Ξεκίνησε το φλάμπουρο με τον Αη Γιώργη στη μέση και με το σταυρό στην κορφή, από το σπίτι του γαμπρού, στα χέρια του νιώτερου βλάμη, και στο ξεκίνημά του έπεσαν έκαστο ντουφεκιές μονομιās. Λύθηκε στη στιγμή ο χορός του μεσοχωριού, κι' έτρεξαν οι χορευτάδες πίσω από το φλάμπουρο, ντουφεκίζοντας και τραγουδώντας. Ως δέκα δρασκέλες πίσω από το φλάμπουρο έρχονταν οι νιώτεροι, είτε άντρες, είτε γυναίκες, όλοι πεζοί κι' άρματωμένοι, τραγουδώντας τραγούδια του γάμου. Στη μέση είταν ο χρυσοντυμένος γαμπρός, καθάλλα σ' ώμορφο και χυτοκάπουλο βουνήσιο αλογο, περικυκλωμένος από τες ώμορφότερες νυφάδες, που του τραγουδούσαν τα γαμπριάτικα τα τραγούδια γλυκά γλυκά, σαν άγγελοι ούρανοκαταίεθαι, και παραπίσω έρχονταν οι γεροντότεροι, όλοι άρματωμένοι κι' όλοι κα-

(1) Άδερφοποιτός στη Θεσσαλία λέγεται και μπράτιμος.

(2) Ο Σουλιώτης δεν είχε δικαίωμα να παντρευτή αν δεν έφερνε στο Σούλι, ως δείγμα της άντρείας του, τουλάχιστον πέντε κεφάλια τούρκικα.

ὅλλα σὲ βουνήσια μουλάρια ἢ ἄλογα, ποῦ περβατοῦσαν στὰ πετρωτὰ μονοπάτια, σὰν ἀγριόγιθα.

Εἶταν ἐκεῖ ὅλοι οἱ καπεταναραῖοι τοῦ Σουλιοῦ: Κουτσονίκας, Μπότσιαρης, Μκλάμος, Μάρας, Τζαβέλλας, Δράκος, Ζέρβας καὶ λοιποὶ, τὸ ψίκι (1) ὅμως εἶταν στὴ διαταγὴ τοῦ Μπότσιαρη.

Σὲ μιὰ ὥρα μέσα ἡ συνοδεία εἶταν μπροστὶ στὴν Κιάφα.

Ὅλη ἡ Κιάφα ἐκείνη τὴν ὥρα εἶταν στὸ ποδάρι, περίφανη γιὰ τὴ νύφη ποῦ ἔδινε καὶ τρισπερίφανη γιὰ τὸ γαμπρὸ ποῦ ἔκανε. Τὰ ντουφέκια τοῦ Σουλιοῦ καὶ τῆς Κιάφας ἄρχισαν νὰ βροντοῦν ἀπέδω κι' ἀπέκει ἀδερφωμένα, σὰν πῶς βροντοῦσαν συχνὰ στοὺς πολέμους μέσα στὰ ριζοβούνια καὶ στὲς ρεματαριές τῆς Λάκκας, τῆς Παραμυθιάς, τοῦ Μαργαριτιοῦ καὶ τῆς Λάμαρης· τὴ στιγμὴ ὅμως ποῦ θάσμιγαν τὰ συμπεθερικά καὶ θάπιαναν χέρι, ἓνα μεγάλο φεῖδι διάβηκε ἀνάμεσά τους, τρέχοντας καὶ σιουρίζοντας σὰν πιστικός.

— Φεῖδι! φεῖδι!

Φώνηζαν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι' ὅσοι παράτυχαν μπροστὰ τὸ ντουφέκισαν, ἀλλὰ καμμιά ντουφεκιὰ δὲν τὸ πέτυχε. Μπῆκε μέσα σ' ἓναν βράχο κι' ἔγεινε ἄφαντο.

Ὅλων τὰ πρόσωπα κατσούφιασαν κι' ὁ καθένας ἄρχισε νὰ κακομαντεύη, γιὰτὶ τὸ φεῖδι δηλοῖ μεγάλο κακό, ὅταν κόβῃ τὸ δρόμο. Στὴ στιγμὴ ἔπαψαν τὰ ντουφέκια καὶ τὰ τραγούδια καὶ μιὰ μεγάλη λύπη ξαπλώθηκε σὰν πλατὺ σάβανο καὶ στὰ δύο τὰ συμπεθεριά.

— Φτοῦ! καταραμένο πράγμα! (Εἶπε ὁ Μπότσιαρης καὶ σταυροκοπήθηκε τρεῖς φορές καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι τοῦ εἶπε στὸ Ζέρβα):

— Τί λές ἐσύ, βλάμη;

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ; (Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ζέρβας ξέκαρδα). Δὲν τὸ ξέρεις ἐσύ, τάχα τί δηλοῖ, ὅταν σοῦ κόβῃ φεῖδι τὸ δρόμο;

(1) Λέξι λατινικὴ (obsvecum).

— Σκοτωμό; Έ;

Ξαναρώτησε ο Μπότσιαρης κρύα-κρύα.

— Μια φορά και δυό τὸ γευτήκαμε αὐτὸ σημάδι;

Τοῦ ξαναπολογήθηκε ὁ Ζέρβας:

— Έτσι εἶναι, βλάμη!..

Τοῦ ματάειπε ὁ Μπότσιαρης καὶ ματάκανε τὸν σταυρό του.

Ὁ Δράκος, ποῦ κατὰλαβε ὅτι κάτι θὰ συνομιλοῦσαν γι' αὐτὸ οἱ δυό βλάμηδες, χτύπησε τὸ ἄλογό του καὶ τοὺς ζύγωσε.

— Σκιαζομαι, ὦρ' ἀδέρφια (τοὺς εἶπε), μὴ βροῦμε τὸ Σούλι κα-
μένο στὸ γύρισμα... Συναχτήκαμαν ὅλα τὰ κεφάλια ἐδῶ κι' ἀφήσα-
μην τὸ χωριό μας μὲ τὰ σπήτια μας ἔρημα... Δὲν εἶναι καθόλου
παράξενο νὰ τὰ προνόησαν οἱ Τσιάμηδες καὶ νὰρθουν νὰ μᾶς πα-
τήσουν τὸ χωριό.

— Ἄηντε, καημένε ἀξάδελφε, (τοῦ εἶπε ὁ Μάρας ποῦ εἶταν
μπροστὰ ἀπὸ τοὺς δυό βλάμηδες), κι' οἱ γυναῖκές μας, ποῦ εἶναι τες
ἐκεῖ, θὰ βγοῦν νὰ τοὺς δεχτοῦν μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα; Ἄν οἱ
Τσιάμηδες μπορέσουν νὰ μποῦν στὸ Σούλι, ὅπως λὲς ἐσύ, χωρὶς νὰ
βροῦν ἀντίσταση ἀπὸ τες Σουλιώτισσες, νὰ τοὺς πάρῃ ὁ Διάβολος
τὸν πατέρα, ἂν δὲν τες..... ὅλες! Τὸ φεῖδι δὲ δείχνει γιὰ μᾶς....
δείχνει γιὰ τοὺς συμπεθέρους, γιὰτὶ πάη καὶ τρύπωσε πρὸς τὸ μέρος
τους.

Εἶχαν τελειώσει ὅλες αὐτὲς οἱ συνομιλίες, ὅταν τὰ δυό συμπεθέ-
ρια βρέθηκαν στὸ μεσοχώρι τῆς Κιάφας. Ἀπὸ λίγο-λίγο εἶχε ξεχα-
στῇ τὸ φεῖδι καὶ τὰ τραγούδια καὶ τὰ ντουφέκια ξανάρχισαν. Ὅταν
ζύγωσε τὸ φλάμπουρο κοντὰ στὸ σπῖτι τῆς νύφης, ὁ γαμπρὸς ἀρχισε
νὰ προσκυνάῃ ταπεινὰ-ταπεινὰ, ψηλὰ ἀπὸ τ' ἄλογό του, μὲ καται-
βασμένα μάτια, κι' ὅταν μπῆκε στὸν αὐλόγυρο τῶν πεθερικῶν, δώ-
δεκα βλάμηδες, τρεῖς μπροστὰ καὶ τρεῖς πίσω, κι' ἀπὸ τρεῖς ἀπὸ

τὰ πλάγια περικύκλωσαν τ' ἄλογό του· στὴ στιγμὴ αὐτὸς ξεκαβαλλήκεψε, κι' ἔχοντας ἕξη βλάμηδες δεξιὰ κι' ἄλλους ἕξη ζερβιά, παρουσιάστηκε στὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου στέκονταν ὁ πεθερὸς μὲ τὴν πεθερά, κι' ἀφοῦ τοὺς προσκύνησε τρεῖς φορές καὶ τοὺς δύο στὴν ἀράδα καὶ τοὺς φίλησε τὸ χέρι, τὸν φίλησαν κι' αὐτοὶ στὰ μάγουλα καὶ τὸν ἔμπκσαν σὲ χωριστὸ δωμάτιο, μὲ ὅλους τοὺς βλάμηδες του, καὶ τὸν φλαμπουριάρη, γιὰ νὰ φᾶν χώρια ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους τὰ τηγανισμένα τ' αὐγά (1) ἀπὸ τὰ χέρια τῆς πεθεράς.

Δυὸ ὥρες βάσταζε τὸ φαγοπότι στὸ συμπεθερικό κι' ἀφοῦ τραγούδησαν καὶ χόρεψαν μὲ τὸ παραπάνω, ὁ Μπότσιαρης, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ψικιοῦ, φώναξε τὸν πατέρα τῆς νύφης καὶ τοῦ εἶπε :

— Σ' εὐχαριστοῦμε πολὺ, κύρ-συμπέθερε, γιὰ τὰ καλὰ φαγητά σου καὶ τὰ καλὰ πιотά σου, ἀλλὰ τέτοια εἶχαμαν καὶ στὰ σπιτία μας, κι' ὁ ἐρχομὸς δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ, παρὰ νὰ πάρωμε τὸν ἄνθρωπό μας καὶ νὰ φύγωμε.

— Μετὰ χαρᾶς σας, κύρ-συμπέθερε (ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας τῆς νύφης); ἡ νύφη σας εἶναι ἑτοιμὴ.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὅλοι σήκωσαν τὰς πλόσκες κι' ἔπιαν στὴν ὕγεια τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μάννας τῆς νύφης, κι' οἱ νυφᾶδες ποῦ τὴν ἀρμάτοναν, ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν στὸ ἄλλο δωμάτιο τὰ φορέ-

(1) Ὑπάρχει συνήθεια ἀπαράβατη στὴν Ἡπειρὸ, ὁ γαμπρὸς νὰ μὴ τρώγῃ καὶ νὰ μὴν πίνῃ τίποτε ἄλλο παρὰ αὐγά τηγανισμένα καὶ ψωμί μαγειρεμένα καὶ ζυμωμένο ἀπὸ τὴν πεθερά καὶ κρασί βουλωμένο ἀπὸ τὴν ἴδια. Ὁ λόγος εἶναι νὰ προφυλάξουν τὸ γαμπρὸ ἀπὸ φαρμάκωμα. Τὸ ἴδιο κι' ἡ νύφη στὸ πεθερικό της.

ματά της (1) ένα ένα ποῦ τῆς τᾶδιναν νὰ τὰ φορῇ. Ἡ νύφη ἔκλαιγε κάτω ἀπὸ τὸ μπούλωμα, (2) *γιατὶ ἄφησε τὸ σπίτι ποῦ γεννήθηκε, τοὺς γονεοὺς της ποῦ τὴν ἀνάθρεψαν, τ' ἀδερφοξάδερφά της, ποῦ μεγάλωσαν μαζύ, τὴ γειτονιά της, ποῦ τὴν καμάρωνε, καὶ τὸ χωριό της, ποῦ τὴν δόξαζε, γιὰ νὰ πάη νὰ βρῇ ἄλλο χωριό, ποῦ θὰ τὴν δόξαζε, ἄλλη γειτονιά, ποῦ θὰ τὴν καμάρωνε, ἄλλοι ἀδερφοξάδερφα, ποῦ θὰ τὴν ἀγαποῦσαν, ἄλλους γονεοὺς, ποῦ θὰ τὴν ἔκαναν παιδί τους, κι' ἄλλο σπίτι, ποῦ θὰ τὴν ἀγκάλιαζε, γιὰ ἓνα ζηλεμένο ταίρι, ποῦ δὲν εἶχαν τὰ γονικά της.

*Ἐκλαίει ἡ νύφη, ἔκλαίει, καὶ τὰ κλάματά της ἀκούονταν σ' ὅλο τ' σπίτι, κι' οἱ φυλαχτᾶδες (3) της, ἄντρες καὶ γυναῖκες, εἶταν ση-
: ἐνοὶ στὸ ποδᾶρι. Βγῆκε τὸ ψίκι ὅλο στὴν αὐλή, μαζύ με τὸ
: πρό, ποῦ εἶταν περικυκλωμένος ἀπὸ τὲς τραγουδίστρες του, κι'
ἀπὸ τοὺς βλάμηδές του καὶ περίμεναν τὴ νύφη. Τὴ στιγμή ἐκείνη
δύο κοράκια περνοῦσαν ψηλὰ ἀπὸ τὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ, κρακρακίζον-
τας «κρακᾶ-κρακᾶ-κρακᾶ» καὶ τόσο χαμήλωσαν, ποῦ νόμιζε κα-
νεὶς πῶς εἶταν κάποιον φορὶ μὲ ἀπάνω στὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ, καὶ
χαμήλωναν γιὰ νὰ καθήσουν καὶ νὰ τὸ φᾶν. Βλέποντας αὐτὸ ὁ ἀρ-
χηγὸς τοῦ ψικιοῦ φώναζε :

— Σκοτώστέ τα, μωρὲ παιδιά, τὰ ἔρημα!

Σαράντα-πενήντα ντουφέκια ἀδειάσαν στὴ στιγμή ἀπάνω τους,

(1) Στους γάμους τραγουδοῦν τὰ φορέματα καὶ τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καὶ κάθε φόρεμα ἔχει κι' ἰδιαίτερο τραγούδι.

(2) Οἱ νυφᾶδες ἔχουν σκεπασμένο τὸ πρόσωπό τους μ' ἓνα ψηλὸ σκέ-
πασμα, ποῦ τὸ λέν μπούλωμα.

(3) Ἡ ἰδιαίτερη συνοδεία τῆς νύφης, ποῦ παίρνει ἀπὸ τὸ σπίτι της, λέγονται φυλαχτᾶδες.

ἀλλ' οὔτε ἓνα φτερό δὲν τοὺς γκρέμισαν. Τὰ δυὸ συμπεθερικά δάγκασαν τὰ χεῖλια τους καὶ τ' ἄργα, ὁ χορός, τὰ τραγούδια καὶ τὰ ντουφέκια ἔπαψαν κι' ἔγεινε μεγάλη σιωπή, σὰ νὰ εἴταν ξόδι ὅλη ἐκείνη ἡ μάζωξη.

Ὁ Μπότσιαρης ἀγκουσεύτηκε πολὺ, κι' εἶπε στὸ συμπεθερό νὰ βγάλῃ τὴ νύφη γλήγορα γιὰ νὰ φύγουν. Ὁ συμπεθερὸς μπῆκε μέσα καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμάσουν τὸ γληγορώτερο τὴ νύφη κι' οἱ τραγουδίστρες ἄρχισαν τὸ τραγούδι»

— «Κίνα, θύγω μ' κίνα».

τὸ ὑστερνὸ τραγούδι, κι' ἡ νύφη ξεκίνησε ἀπὸ μέσα, περικυκλωμένη ἀπὸ σαράντα πρωτόκαλλες νυφᾶδες, ποὺ τῆς τραγουδοῦσαν τὸ ὑστερνὸ τῆς τὸ τραγούδι, τ' ἄργα, ὁ χορός, τὰ τραγούδια καὶ τὰ ντουφέκια ξανάρχισαν, καὶ τὴ στιγμὴ, ποῦ ἡ νύφη πάτησε τὸ κατώφλιο τῆς θύρας, γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴν κυπαρισσένια τῆς τὴν κορμοστασιὰ στὸ ψίκι, ποῦ τὴν καρτεροῦσε μὲ στόμα ἀνοιχτό, κι' ἀντηχοῦσαν τὰ τραγούδια κι' ἔπιφταν τὰ ντουφέκια σὰ χαλαζί, ἔμπηξε ἓνα μεγάλο ξεφωνητό, σωριάστηκε καταγῆς κι' ἓνα μαῦρο αἷμα σὰν αὐλάκι πετάχτηκε ἀπὸ τὰ στήθια τῆς ψηλὰ στὴν κάτασπρη κι' ὠριόπλουμη φορεσιὰ τῆς. Τὸ χρᾶμα τοῦ θανάτου χύθηκε ἀπάνω τῆς καὶ τὸ πρόσωπό τῆς φαίνονταν σὰ σπασμένος καθρέφτης, σὰ μαρμαεῖο τριαντάφυλλο, σὰ στείρειμένη βρύσι, σὰ σβυσμένη λαμπάδα, σὰν ἀχὸς γλυκοῦ τραγουδιοῦ, ποῦ τὸν παίρει ὁ ἀέρας καὶ πάει...

Τὸ ψίκι, βλέποντας αὐτὸ τ' ἀνήκουστο κι' ἀνεπάντεχο κακό, σκόρπισε σὰν κοπάδι, ποῦ ρίχνεται μέσα τοῦ λυκαγέλη, ἀνεμοσφύθηκε κι' ἀνεμοσκορπίστηκε γιὰ τὸ Σούλι, μὲ τ' ἄρματα κάτω καὶ μετὲς φλωκάτες ἀνάποδα καὶ κατσούλα, κι' ὁ φλαμπουριάρης τσάκισε τὸ φλάμπουρη, ἔσκησε τὰ μαντήλια, σκόρπισε τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ

ἐλιόφροτα κλαδιά, ποῦ εἶχε στήν κορφή μέ τὸ σταυρὸ (1) κι' ἔγεινε κι' αὐτὸς ἄφικτος μέ τοὺς πολλοὺς. Ἡ χαρὰ πέταξε σὰν πουλλὶ φυλακισμένο, ποῦ ξεφεύγει μὲς ἀπὸ τὸ κλουβί, κι' ἐκεῖ ποῦ πρὶν μιὰ στιγμὴ βχροῦσαν τ' ἄργανα, βροντοῦσαν τὰ ντουφέκια, γοργοδιπλόνονταν ὁ χορὸς, ἀντηχοῦσαν τὰ τραγούδια, γένονταν γάμος καὶ χαίρονταν ἀγκαλιασμένα τὸ Σούλι μέ τὴν Κιάφκ, ἀκούστηκαν μαῦρα μυριολόγια, ἔτρεξαν δάκρυα σὰν ποτάμια, ξάπλωσε ἡ λύπη τὰ κατάμαυρα φτερά της, ὁ γάμος ἔγεινε ξέδι, τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας ἄρχισε νὰ βαρῇ ἀργὰ-ἀργὰ «γκλάν-γκλάν-γκλάνν» κι' ἓνα μαῦρο μνημεῖον ἀνοίγονταν στὴ γῆ, γιὰ νὰ δεχτῇ γιὰ πάντα στήν κατὰμαυρη καὶ κατασκότεινη ἀγκαλιά του τὴ Χάϊδω τὴν πεντάμορφη, τὴ φτεροπόδερη, τὴ νεραϊδόκορμη, τὴν πλειὸ ὠμορφη καπετανοπούλα, τὸ πλειὸ ζηλεμένο λουλούδι, ποῦ εἶχε φυτρώσει βῆλα στ' ἄγρια καὶ τὰ κακοτρόχαλα βουνὰ τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν.

Σκόρπιο καὶ ἄλαλο γύρισε τὸ ψίχι στὸ Σούλι, χωρὶς γαμπρὸ καὶ χωρὶς νύφη, μέ δακρυσμένα μάτια καὶ μέ βαρεῖα κι' ἀτράραγη λύπη στὰ στήθια του. Ὁ γαμπρός, τὸ λεβεντότερο καπετανόπουλο τοῦ Σουλιῶ, ποῦ εἶταν πρῶτος στὸ ντουφέκι, στήν ὠμορφιά, στὸ τραγούδι, στὸ χορὸ καὶ στὸ περπάτημα, ποῦ εἶχε σαράντα βλάμηδες στὸ Βαγγέλιο, κι' ἔκοβε στὸν ἀγέρα τὸ μολύβι μέ τὸ γιατάγανι, κι' εἶχε φέρι σαράντα κεφάλια τούρκικα στὸ Σούλι, δὲ γύρισε στὸ σπίτι του, κι' οὐδὲ φάνηκε πούθενά. Κανεὶς δὲν τὸν εἶδε κατὰ ποῦ εἶχε κάνει, κανεὶς δὲν τὸν λόγιασε τί δρόμο εἶχε πάρει, καὶ τ'

(1) Τὴν κορφή τοῦ φλάμπουρου, ὅπου εἶναι ὁ σταυρὸς, τὴ στολίζουν μέ καρποφόρα κλωνάρια ἐλιάς, πορτοκαλιάς, καὶ μέ μαντήλια χρωματιστά.

ἄλογό του γύρισε μονάχο στὸ σπίτι του, χωρὶς καθαλλάρη, μὲ τὰ χαλινάρια σβάρνα. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι ἔπεσε στὸ ποτάμι καὶ πνίγηκε, ἄλλοι ὅτι τρύπωσε σὲ κάποιον σπηλιά κι' ἐκεῖ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πίκρα του, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῇ κανεὶς, κι' ἄλλοι ὅτι πῆρε τὸν ὀμματιῶν του κι' ἔφυγε σὲ ξένα μέρη. Τὸ Σούλι τὸν ἔχασε, τὸ σπίτι του τὸν ξέγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανούς, καὶ τοῦ ἔκανε τὰ μνημόσυνά του!

Πέρασαν χρόνια πολλὰ καὶ ξεχάστηκε ὁ νυφιάτικος θάνατος τῆς Χαΐδως ἀπὸ τὴν Κιάρα κι' ὁ γαμπριάτικος χαμὸς τοῦ Σπύρου ἀπὸ τὸ Σούλι, καὶ μοναχὰ οἱ γριὲς διηγῶνταν στ' ἀγγόνια τους ὅτι ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια γέρονταν ἕνας γάμος καὶ σκοτώθηκε ἡ νύφη ἀπανωθιὸ στὸ γάμο ἀπὸ κάποιον ποῦ ἤθελε νὰ τὴν πάρῃ καὶ δὲν τοῦ τὴν ἔδιναν, κι' ὅτι τὴν ἴδια μέρα ἔγεινε ἄφαντος κι' ὁ γαμπρός.

* *

Πέρασαν σκράντα χρόνια ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τῆς Χαΐδως καὶ τὸν ξεχνισμὸ τοῦ Σπύρου. Τὸ Σούλι βρίσκονταν σ' ὅλη τὴ δόξα του κι' ἀπὸ τετραχώρι ποῦ εἶταν μιὰ φορὰ, ἔφτασε νὰ ἔχῃ στὴν ὑποταγὴ του ὀγδοῇντα ἑξὶ χωριά. Ἡ Τουρκία τοῦ Γιαννίνου καὶ τῆς Ἀρβανιτίας τρόμαξε στ' ὄνομά του, κι' ὁ Σουλτάνος διώρισε τὴν Ἀλῆ-Πασιᾶ στὰ Γιάννινα μὲ τὴ διαταγὴ νὰ σπείρῃ ἀλάτι στὸ Σούλι, καὶ τὴν ἡμέρα ποῦ ἔμπαινε ὁ Ἀλῆς στὰ Γιάννινα, ἕνας κα-

λόγερος, ἐξηντάρης ἀπάνω κάτω στήν ἡλικία, φανίστηκε στά βουνά τοῦ Σουλιῦ, σάν ἀσκητής. Ἐτρεξαν πολλοί νά τόν ἰδοῦν καί νά τόν γνωρίσουν, κι' ὅσοι τόν εἶδαν καί τόν γνώρισαν θαύμασαν τήν ἀγιωσύνη του καί τὸ λόγο του. Φέρονταν πρὸς ὅλους σάν πατέρα καί τοὺς μιλοῦσε γιὰ τὴ μεγάλη πατρίδα καί γιὰ τὸν μέγαλον αὐτοκράτορα, ποῦ ἔπεσε στήν Πόλη κι' ἀπὸ τότε γυρίζει ὅλες τὲς νύχτες τὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα στοιχειωμένος καί μπαίνει στά ὄνειρα τοῦ Γένους, χύνοντας ἐλπίδα καί παλληκαριά στ' ἀποκαμωμένα στήθια του. Τ' ὄνομά του χύθηκε, σὰ θεϊκὴ εὐχή, σ' ὅλα τὰ Σούλια καί τὰ Παρασούλια, καί σὲ λίγον καιρὸ ἀπὸ Σαμουήλης, ποῦ λέγονταν, ὠνομάσθη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ Σουλιώτικου Κράτους Ἀη-Καλόγερος, κι' ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νά κατοικήσῃ σὲ χωριὸ τοῦ δόθηκε ἡ Ἀη-Παρασκευὴ τοῦ Κουγγιοῦ, καί τῶκανε μηχανστήρ καί τέλειο κάστρο.

Δὲ γελοῦσε ποτέ, κι' οὔτε σὲ γόμους πήγαινε καμμιὰ φορά. Πάντα στέκονταν σκυθρωπὸς καί θλιμμένος. Μιλοῦσε πάντα γιὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία καί γιὰ τὴν Τελευταία Κρίση τοῦ Κόσμου, κι' ὅλο γι' αὐτὸ ἤθελε νά μιλῇ Κανείς δὲ γινώριζε ποῦθε εἶχε ἔρθει, ποῦθε εἶταν καί ποῖα εἶταν ἡ γενιά του, κι' ὅσοι δοκίμασαν ἀπὸ περιέργεια νά τόν ρωτήσουν ποῦθε εἶταν, ἀλλάζε τὴν ὁμιλία καί δὲν ἔδινε ποτὲ ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ ρῶτημα.

Στις 19 Ἰουλίου 1792 ὁ Ἀλῆ-Πασίας μὲ εἴκοσι χιλιάδες διακλεγμένους Ἀρβανίτες, καί τρεῖς σημαίες ξεκίνησε γιὰ τὸ Σούλι ἀμέτι Μωαμέτη (1) νά μπῇ μέσα καί νά τὸ σκλαβώσῃ, καί τὴν

(1) Τὸ δημοτικὸ τραγούδι λέγει:

Τρία πουλλάκια κάθονταν στὰ Γιάννια στὸ Κάστρο.

Τῶνα τηράει πρὸς τ' Ἀγραφι, καί τ' ἄλλο πρὸς τὰ Χάσια,

Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τηράει τὸ Κακοσούλι.

Καί λέει μ' ἀνθρώπινη φωνὴ καί χύνει μαῦρα δάκρυα...

— «Σούλι, Τουρκιά σὲ πλάκωσε πεζούρα καί καθάλλα,
Τρία μπαϊράκια κίνηταν τὰ τρία ἀράδα-ἀράδα.

Τῶνα εἶναι τοῦ Βελή-Πασιά, τ' ἄλλο τοῦ Μήτισου Μπόνου.

Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο εἶναι τοῦ Σιληγάρη.

ἄλλη μέρα, γιορτὴ τοῦ Προφήτη-Ἡλίου, ἄρχισε ὁ πόλεμος. Σούλια καὶ Παρασούλια, ἄντρες καὶ γυναῖκες, Μποτσιαραῖοι καὶ Τζαβελλαῖοι, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Σαμουήλ, ποῦ κρατοῦσε μὲ τὸ ἓνα χερὶ τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ τουρκόφωνο σπαθί, συσσωματώθηκαν καὶ νίκησαν τὸν ἐχτρὸν κατακράτος καὶ μάλιστα λίγο ἔλειψε νὰ πιάσουν ζωντανὸ καὶ αὐτὸν τὸν ἀντίχριστο, τὸν Ἀλη-Πασιά. Ἡ ἀντρεία τοῦ Σαμουήλ ποῦ μάχονταν στὲς πρῶτες γραμμὲς καὶ θέριζε τὴν Τουρκιά, σὰ χάρος, ἔκανε ἐντύπωση μεγάλη στοὺς Σουλιῶτες, ποῦ δὲν ἀνεγνώριζαν ὡς τότε κανένα ἀντρεϊότερό τους, καὶ ἀπὸ τότε ἀπὸ Ἀη-Καλόγερο, ποῦ τὸν ἔλεγαν, τὸν ἐβγαλαν **Καπετὰν-Καλόγερο** καὶ τ' ὄνομα αὐτὸ εἶταν τὸ τελευταῖό του.

Πέρασαν ἔντεκα ἀκέρια χρόνια ἀπὸ τὴν περίφημη πρώτη νίκη τοῦ Σουλίου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1792, καὶ ὁ ἀσποντος ἐχτρός του, ὁ Ἀλη-Πασιάς, δὲ μπορούσε νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὸ πάθος ποῦ εἶχε μέσα του γιὰ τὸ Σούλι καὶ τοὺς Σουλιῶτες. Τ' ὄνειρό του εἶταν νὰ σπεύρῃ ἀλάτι σ' ὅλα τὰ Σούλια καὶ τὰ Παρασούλια, καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν προσταγὴ τοῦ Σουλτάνου του, καὶ ν' ἀνυψωθῇ σ' ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἀρβανιτιᾶς, καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ τῇ μεριὰ εἶχε ἀδιάκοπα ἀνοιγμένον τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Σουλίου, ἀπὸ τὴν ἄλλη τῇ μεριὰ μὲ ἀφήθονα φλωριά, ποῦ σκόρπιζε, καὶ μὲ πολλὰς ὑπόσχες ἀρματωλικῶν, ποῦ ἔδινε σ' ὅσους θὰ συγκατένευαν ν' ἀφήσουν τὸ Σούλι καὶ νὰ τραβηχτοῦν μὲ τῆς οἰκογένειάς τους σ' ἄλλα μέρη, διαίρουσε τοὺς Σουλιῶτες σὲ δύο μεγάλα ἐχτρικά κομμάτια τῶν Μποτσιαραίων καὶ τῶν Τζαβελλαίων καὶ ἔτσι τοῦ ἀφαιροῦσε πάντα τὴ μισή του τὴ δύναμη, ἀλλὰ τὸ μόνον ἄνθρωπο, ποῦ δὲ μπορούσε νὰ δελεάσῃ οὔτε μὲ χρήματα, οὔτε μὲ μητροπολιτικὸ ἀξίωμα, ποῦ τοῦ ἔταζε καθεμέρα, εἶταν ὁ ἀκατάπειστος Ἡγού-

μενος του Κιουγγιου ο Καπετάν-Καλόγερος Σαμουήλης. Από τες 20 Ιουλίου 1792 ως τα 1803, έντεκα άκέρια χρόνια ο Ηγούμενος του Κιουγγιου είταν ή καρδιά, ο νοϋς και το χέρι του Σουλιου, και όλη εκείνη ή ένδοξη περίοδο είταν έργο της άντρείας και της φιλοπατρίας εκείνου του άγνωστου Καλογέρου, τόσο που όλοι πίστεψαν ότι ο Θεός τον έστειλε για τη σωτηρία του Σουλιου και όλου του Έλληνισμού. Στον τελευταίον πόλεμο του 1803, το Σούλι, παραδαρμένο από τους άδιάκοπους πολέμους κι' από τες διχόνοιες των άρχηγων του, ανακήρυξε τον Σαμουήλ πολέμαρχο του Σουλιου κι' όλων των Σουλιων και των Παρασουλιων. Όλοι οι άρχηγοί έσκυψαν το κεφάλι μπροστά στον Καπετάν-Καλόγερο, γιατί ο διορισμός του, ως πολέμαρχου, δέν μπορούσε να προσβάλη κανένα, έπειδή και χωρίς αυτόν τον διορισμό είταν πολέμαρχος, είταν άρχηγός των Σουλιωτών.

Πείνα κι' έλλειψη των πολεμεφοδιων μάστιζε από μέσα το άθάνατο Σούλι, κι' είκοσι πέντε χιλιάδες διαλεχτοί Άρβανίτες με τρεις σημαίες το έζωναν σφιχτά άπ' έξω. Η πείνα κι' ή έλλειψη των πολεμεφοδιων από μέσα είταν ο μεγαλύτερος έχτρός του.

Το περίφκνο κι' άντρειωμένο Σούλι δέν είχε συνειθίσει ποτέ να μετράη τον έχτρό. Όσο περισσότεροι Τούρκοι, τόσο καλύτερα για τους Σουλιώτες. Περισσότεροι Τούρκοι, περισσότεροι σκοτωμένοι άπ' αυτούς, περισσότερα λάφυρα και περισσότερη δόξα για τον Έλληνισμό και για τη Χριστιανωσύνη. Άλλ' όπως όλα τα πράγματα στον κόσμο τουτον έχουν το τέλος τους, είταν γραμμένο ναχη και το Σούλι το δικό του. Έρθε ο καιρός να σβήση το υπέρλαμπρο άστέρι της Δόξης, που έλαμπε σαν αύγερινός στο έλληνικό στερέωμα. Σβύεται το κχνητήλι, όταν σώνεται το λάδι, και λάδι του Σουλιου είταν το

ψωμί και τὰ πολεμεφόδια, ποῦ ἄρχισαν νὰ σώωνται. Καί ὁμως ὁ ἀρχιστράτηγος Βελή-Πασιάς, ποῦ εἶχε μάθει τὴν τελευταία κατάσταση τῶν ἡρώων τοῦ Σουλιού, δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμο καὶ πρότεινε συνθήκη, ν' ἀφήσῃ νὰ βγοῦν οἱ Σουλιῶτες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀπὸ τὰ Σούλια μὲ τ' ἄρματα τους καὶ μὲ τὸ βιό τους καὶ μ' ὅλες τὲς τιμὲς τοῦ πολέμου καὶ ν' ἀφήσουν τὸν τόπον ἐλεύτερο. Οἱ ἀδάμαστοι Σουλιῶτες, ποῦ δὲ μπόρεσαν νὰ τοὺς καταβάλουν ὅλα τὰ στρατέματα τῆς Ἀρβανιτίας μὲ τὸν Ἀλή-Πασιά δέκα πέντε ἀκέρια χρόνια, ἀναγκάστηκαν νὰ συνθηκολογήσουν γιὰ νὰ φύγουν, ἀλλ' ἅμα τῷμαθε αὐτὸ ὁ Ἀλή-Πασιάς στὰ Γιάννινα, ἔγεινε ἔξω φρενῶν καὶ καθαλλήκεψε καὶ πάη στὸ Σούλι, νὰ χαλάσῃ τὴ συνθήκη, γιὰτὶ δὲν ἤθελε μόνον τὴν καταστροφὴ τοῦ Σουλιού, ἀλλὰ καὶ τὴν καταστροφὴ τῶν Σουλιώτων, ποῦ ἤθελε νὰ τοὺς σκοτώσῃ ὅλους, ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ ἀπ' αὐτοὺς οὔτε ρουθούνη γιὰ σπόρο.

Φτάνοντας στὸ τούρκικο στρατόπεδο ὁ Ἀλή-Πασιάς ἔβρισε τὸ γυιό του τὸ Βελή-Πασιά, ὡς ἀρχιστράτηγο, κι' ὅλους τοὺς ἄλλους στρατηγούς, διότι φοβήθηκαν νὰ πολεμήσουν μὲ μιὰ χούφτα γκιοσύρηδες Σουλιῶτες, ποῦ δὲν εἶχαν οὔτε ψωμί, οὔτε πολεμεφόδια, καὶ συνθηκολόγησαν.

Τότε ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς πολιορκίας τοῦ Σουλιού Βελή-Πασιάς εἶπε στὸν ὀργισμένον πατέρα του Ἀλή-Πασιά:

— «Πατέρα μου, μὴ μὲ βρίζῃς ἔτσι. Ἐκάνῃς ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάνω. Ἀλήθεια οἱ Σουλιῶτες εἶναι χωρὶς ψωμί καὶ χωρὶς μπαρούτι καὶ χωρὶς μολύβια, ἀλλ' ἴσια ἴσια γι' αὐτὸ εἶναι τρομερώτεροι. Ἄν ἐσύ, πατέρα μου, νομίζῃς ὅτι μπορεῖς νὰ τοὺς νικήσῃς καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃς, νὰ τὰ στρατέματά μου! νὰ κι' οἱ Σουλιῶτες στὸ Κιούγγι μέσα μὲ τὸν Καπετάν-Καλόγερο! Ἄν μπορέσῃς νὰ τοὺς

καταστρέψης, θὰ παραδεχτῶ ὅτι κι' ἐγὼ κι' ὅλοι οἱ μπέηδες πῶχω κοντά μου εἴμεστε ἀνίκανοι...

Ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς διάταξε τὸν Ταχῆρ-Ἀμπάζη φωναχτά :

— Ταχῆρ! Νὰ πᾶς ἀμέσως στὸ Κιούγγι καὶ νὰ πῆς τοῦ Καλόγερου νὰ παραδώσῃ τὸ μαναστήρι κι' ὅλους τοὺς Σουλιῶτες μαζί μὲ τὸν ἐαυτό του, ἀλλοιωτικά θὰ τὸν γδάρω ζωντανό, καὶ θὰ στείλω τὸ τομάρι του στὴν Πόλη, σὰν τοῦ Σκυλλόσοφου. (1)

Ὁ Ταχῆρ-Ἀμπάζης ἔβγαλε τ' ἄρματα του καὶ πετάχτηκε στὸ Κιούγγι, κι' εἶπε τοῦ Σαμουήλ μὲ ἡμερον τρόπο, ὅ,τι τὸν εἶχε διατάξει ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς :

— Ξέρεις, Καπετὰν Ἡγούμενε, ὁ ἀφέντης μου ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς μ' ἐπιφόρτισε νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι λόγια πικρά... Θεὸς φυλάξοι, καπετὰν Ἡγούμενε, νὰ τὰ εἰπῶ ἐγὼ αὐτὰ τὰ λόγια γιὰ τὴ γενναιότητα σου!... Ἐγὼ δὲν τὰ λέω ποτὲ αὐτά, ἀλλ' αὐτός ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς μὲ διάταξε νὰ τὰ εἰπῶ, καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἦρθα νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ δώσῃς τὴν ἄδεια νὰ τὰ εἰπῶ... Δὲν ἤθελα ποτὲ ν' ἔρθω νὰ εἰπῶ τέτοια λόγια, ἀλλὰ ξέρεις καλὰ ὅτι εἶμαι δοῦλος καὶ δὲ μποροῦσα νὰ κάνω ἄλλιως, παρὰ ν' ἔρθω καὶ νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ. Τί νᾶκανα; Μπρὺς βᾶθῃ καὶ πίσω ρέμα. Ἄν δὲν ὑπάκουα, θὰ μῶ-κιζε τὸ κεφάλι ὁ Πασιᾶς, τώρα ποῦ ὑπάκουσα εἶναι φόβος μὴ μοῦ τὸ κόψῃς ἐσύ... Ἔτσι κι' ἔτσι θάνατος...

— Λέγε, δοῦλε, τί σοῦ εἶπε αὐτός ὁ ἄπιστος!

Τοῦ εἶπε ὁ Σαμουήλης περίφανος.

— Μοῦ εἶπε, καπετὰν Ἡγούμενε, πῶς, ἂν δὲν τοῦ παραδώσῃς

(1) Σκυλλόσοφος ὠνομάστηκε ὁ ἐπίσκοπος Τρίκκης Διονύσιος, ποῦ σῆκωσε ἐπανάστασι στὴν Ἡπειρο στὰ 1612.

ἀμέσως τὸ Κιούγγι μ' ὅλους τοὺς Σουλιώτες καὶ μὲ τὸν..... ἐαυτό
σου...

— "Ε ! Καὶ τότε τί θὰ κάνῃ ;

Βροντοφώνησε, σὰν ἀστραπὴ ὁ Σαμουήλης, κι' ἀπὸ τὰ μάτια του
πετάχτηκαν φλόγες.

Ὁ Ταχὴρ-Ἀμπάζης τρόμαξε καὶ λίγο ἔλειψε νὰ καταπιῇ τὴ
γλῶσσά του, μὴ μπορῶντας νὰ μιλήσῃ.

Ὁ Σαμουήλης τὸν ξαναδιάταξε μὲ ἡμερώτερον τρόπο νὰ ὁμι-
λήσῃ.

— Λέγε, ὦρέ, τί σοῦ εἶπε αὐτὸ τὸ σκυλλὶ ὁ ἀφέντης σου καὶ μὴ
φοβᾶσαι ! Δὲν τὸ μαγαρίζω τὸ σπαθὶ μου στὸ παλιοκούφαρό σου !

Ὁ Ταχὴρ-Ἀμπάζης ἐξακολούθησε τρέμοντας :

— Θὰ σὲ.... γδάρῃ ζωντανὸ καὶ θὰ στείλῃ τὸ τομάρι σου
στὴν Πόλῃ. Δὲν τὸ λέω ἐγώ, Καπετὰν-Ἡγούμενε.... Ἐγὼ...
Θεὸς φυλάξοι νὰ εἰπῶ τέτοιο πράγμα !... Αὐτὸς τὰ λέει...

Κι' ὁ Σαμουήλης, γεμάτος ἀπὸ θεῖο μεγαλεῖο, τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ εἰπῇς τοῦ ἀφέντη σου, ποῦ εἶναι δοῦλος ἄλλου
ἀφέντη, τοῦ Σουλτάνου, ὅτι δὲν παραδίνω ζωντανὸς οὔτε μιὰ πέτρα
τοῦ Κιουγγιού κι' ὅτι τὴ στιγμὴ ποῦ δὲ θὰ μπορέσω ἀπὸ τὴν πείνα
τὴ δική μου καὶ τοῦ ντουφεκιού μου νὰ κρατήσω τὸ Μαναστήρι μου,
τὸ Κιούγγι μου, γιὰ νὰ σκοτώνω ἀπίστους ἀγαρηναίους, θὰ πάω
τὸ τομάρι μου καὶ θὰ πάω ἐκεῖ ἀπάνω !.....

Κι' ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του τὰ μαῦρα σύννεφα, ποῦ διάβαιναν καὶ
σχίζονταν ψηλὰ στὰ κορφοβούνια τοῦ Σουλίου.

Ὁ Ταχὴρ-Ἀμπάζης ἔφυγε σὰν κυνηγημένο ζαρκάδι καὶ σὲ λίγη
ὥρα εἶταν μπροστὰ στὸν Ἀλῆ-Πασιᾶ.

— "Ε ! ὦρέ ! (τοῦ εἶπε ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς). Τί σοῦ ἀποκρίθηκε ὁ
σκυλλοκαλόγηρος ;

Κι' ὁ Ταχῆρ-Ἀμπάζης, τρεμάμενος ἀπὸ τὸ φόβο του, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— Δὲν πρκαδίνει, μοῦ εἶπε, Πασιᾶ μου, οὔτε μιὰ πέτρα ἀπὸ τὸ Μαναστήρι του !

Ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς θύμωσε καὶ διάταξε ὅλους τοὺς μπέηδες τῆς Ἀρβανιτιᾶς, ποῦ στέκονταν γύρω του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα :

— Ἀπάνω τους, ἀντρειωμένοι μου ! (μπιτὰ ὦ μπούρα !)

Τὲς 7 Δεκεμβρίου 1808, τρεῖς χιλιάδες Ἀρβανῖτες ξεκίνησαν γιὰ τὸ Κιούγγι, θέλοντας καὶ μὴ, κι' ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς πῆγε ὡς ἓνα διαστημα ἀπὸ πίσω τους καὶ σταμάτησε, ἐνῶ ὁ Βελῆ-Πασιᾶς οὔτε εἶχε παραχτῇ κἄν ἀπὸ τὸν τόπο του, γνωρίζοντας τί θὰ γέγονταν. Βλέποντας αὐτὰ ὁ Σαμουήλης βγῆκε μὲ τοὺς Τζαβελλαῖους κι' ἐπίασε ἓνα μέρος πλιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸ Κιούγγι, καὶ σὲ λίγη ὥρα ἀναψε τὸ ντουρέκι.

Τὰ μολύβια τῶν Ἀρβανίτων χτυποῦσαν ἀπάνω στοὺς βράχους, ἀλλὰ τῶν Σουλιώτων ἔσκιζαν τ' ἀρβανίτικα κορμιὰ. Στὴ στιγμὴ οἱ Ἀρβανῖτες τσάκισαν ἀπὸ τὸ φόβο τους κι' οἱ λαβωμένοι ἄρχισαν νὰ σκούζουν καὶ ν' ἀναθεματίζουν τὸν Πασιᾶ, καὶ νὰ τὸν καταριοῦνται. Χίλιοι διακόσιοι ὀχτώ, μὲ μέτρο, ἔπεσαν λαβωμένοι, κι' ἀπ' αὐτοὺς μόνον ἑκατὸν ὀγδοῇντα ἑφτά γιατρεύτηκαν. (1)

Ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς, βλέποντας αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἄρχισε ν' ἀφρίζη ἀπὸ τὸ θυμὸ του καὶ στὴν ἀπελπισία του νὰ τᾶξῃ φλώρια καὶ νὰ τοὺς φωνάξῃ : — Ἀπάνω τους, πᾶλληκάρια μου ! (Μπιτὰ, ὦ τρίμα).

(1) Αὐτὴ τὴ μαρτυρία, τῶν 1207 λαβωμένων καὶ 187 μόνον γιατρεμένων τὴν ἀνέφερε ὁ χειροῦργος τοῦ Ἀλῆ-Πασιᾶ Βῆτος Χαρμοβίτης.

Ἀλλὰ εἶταν ἀδύνατο νὰ σταθοῦν πλεὶς οἱ Ἀρβανῖτες ἀντίκρου πᾶν Σουλιώτων καὶ μ' ὅλα τὰ ταξίματα τοῦ Πασιᾶ γύρισαν τὲς πλάτες, φωνάζοντας :

— Μᾶς ἔφαγε ὁ Καλόγηρος ! Μᾶς ἔφαγε ὁ Καλόγηρος !

Τοὺς ξαναφωνάζει ὁ Ἀλῆ-Πασιας :

— Ἀπάνω τους, παλληκάρια μου (Μπιτά, ὦ τρίμα). Μὴν τοὺς φοβάστε τοὺς γκιαούριδες !

Ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο, κι' ἀπάνω στὸ τσάκισμα τοῦ ἀπολογήθηκαν :

— Μιὰ φορὰ μᾶς γέννησε ἡ μάνα μας, καὶ δὲ μᾶς ξαναγεννάει πλιό !

Ἐνῶ τὰ στρατέματά του ὑποχωροῦσαν ἄταχτα κι' ἀλαφιασμένα, ὁ Ἀλῆ Πασιας τρεβοῦσε τὰ γένια του ἀπὸ τὸ θυμὸ τοῦ καὶ θέλοντας καὶ μὴ γύρισε στὸ μέρος, ὅπου εἶταν ὁ Βελῆ-Πασιας, κι' ἀπ' ἐκεῖ διάταξε τ' ἄλλα τὰ στρατέματα, ποῦχε νὰ ὀρμήσουν κατ' ἀπάνω στὸ Κιούγγι, ἀλλὰ κανένας ἀρχηγὸς δὲν κουνήθηκε ἀπὸ τὴ θέση του.

Ὁ Βελῆ-Πασιας εὐφραίνονταν ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ γιὰ ὅσα ἔγιναν ἐκείνη τὴ στιγμή, ἐνῶ ὁ Ἀλῆ-Πασιας φώναζε ὀνομαστικὰ τοὺς διαφόρους μπέηδες ἀρχηγούς νὰ ὀρμήσουν πρὸς τὸ Κιούγγι, καὶ τοὺς ἔβριζε, ποῦ δὲν κουνιῶνταν ἀπὸ τὴ θέση τους, καὶ τοὺς ἔλεγε γυναῖκες καὶ τσιφούτηδες. (1) Τότε ὁ Ταχῆρ-Ἀμπάζης ζύγωσε καὶ τοῦ εἶπε δειλὰ-δειλὰ :

— Πολυχρονεμένε μου Πασιᾶ ! Πάψε τὴν ὀργή σου ! Κύτταξε πῶς κοίτονται κατὰ γῆς χίλιοι καὶ πλεότεροι Ἀρβανῖτες σκοτωμένοι, ἐνῶ οὔτε ἓνας δὲ λαβώθηκε ἀπὸ τοὺς Σουλιώτες ! Εἶναι φοβερό

(1) Ἑβραίους.

τὸ φέρει στὴν τρύπα του καὶ μὴν τὸ ἐρεθίζης. Κι' ὅλη τὴν Ἀρβανιτικὰ ἂν θυσιάσης κατ' ἀπάνω στὸ Κιούγγι, δὲν τὸ παίρνεις!

Τέτοιος τρόμος τὸν ἔπιασε ἐκείνη τῇ στιγμῇ τὸν Ἀλῆ-Πασιά, ποῦ καθαλλήκεψε τ' ἄλογό του καὶ μὲ καμμιά ἐκατοστὴ καθαλλαρχίους ἀπὸ κοντά, ἄφησε τὸ στρατόπεδο καὶ τράβηξε καταντροπιασμένος γιὰ τὰ Γιάννινα, σὰ στὲς 20 Ἰουλίου 1792.

Στὲς 17 Δεκεμβρίου οἱ Σουλιῶτες, ἔχοντας δέκα μόνον φυσέκια ἢ καθέννας, ὡς τελευταῖά τους πολεμοφόδια, ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ τὴν ὑστερὴν τριμμόψυχα, ἐτοιμάζονταν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ Κιούγγι, κατὰ τὴ συνθήκη, ποῦ εἶχαν κάνει μὲ τὸν Βελῆ-Πασιά τὴν προηγουμένη ἡμέρα, καὶ περκαλοῦσαν τὸν Σαμουήλη οἱ Μποτσιαραῖοι νὰ πάη μὲ αὐτοὺς πρὸς τὰ Τζουμέρκα, κι' οἱ Τζαβελλαῖοι νὰ πάη μ' αὐτοὺς στὴν Πάργα κι' ἀπέκει στὰ Νησιά. Ἀλλ' ὁ Σαμουήλης ἔμεινε ἀμετάπειστος, μὴ θελοῦντας νὰ πάγῃ οὔτε μ' ἐκείνους, οὔτε μὲ τούτους.

— Πηγαίνετε, ἡ (τοὺς εἶπε) ὅπου θελετε κι' ὅπου μπορέσετε. Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ!

— Καὶ τί θὰ κάνης ἐδῶ μονάχος σου; (τοῦ εἶπε ὁ Κίτσιο Μποτσιαρῆς). Ἐμεῖς θὰ φύγωμε ὅλοι....

— Θὰ κάνω ὅ,τι δὲν ἔχει γείνει ἀκόμα σ' ὅλα τὰ Σούλια καὶ τὰ Παρτσούλια! (ἀπολογήθηκε ὁ Καπετὰν Καλόγερος μὲ ἀπόφαση Θεοῦ). Θὰ κάνω ἓνα πράγμα, ποῦ θὰ μολογιέται στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, ὡς τὴν ἡμέρα, ποῦ θάρθῃ ἡ **Τελευταία Κοίση**!....

Τὰ λόγια του φαίνονταν σὰ γὰ μὴν ἔβγαιναν ἀπ' ἀνθρώπινο στόμα, ἀλλ' ὅτι κατέβαιναν ἀπὸ ψηλὰ ἀπὸ τὰ οὐράνια. Ὅλο τὸ Σούλι στέκονταν ὁλόρθο, ἄντρες καὶ γυναῖκες στὴν αὐλὴ τοῦ Μαναστηριοῦ καὶ δὲν ἔφευγε, ζητῶντας νὰ πάρῃ μαζί του καὶ τὸν ἀγα-

πλημένο του Πολέμαρχο. Ἀλλὰ καμμιὰ παρακαλιὰ, καμμιὰ ἐπιμονὴ δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ κλονίσῃ τὴν ἀπόφαση.

Οἱ Σουλιῶτες, ἀφρῷ εἶδαν κι' ἀπόειδαν ὅτι εἶταν εὐκολώτερο νὰ ξεμοχλώσουν καὶ νὰ πάρουν μαζύ τους τὰ βουνὰ παρὰ τὸν Καπετὰν Καλόγηρό τους, ζήτησαν τὴν εὐλογία του γιὰ νὰ φύγουν.

Ὁ Σαμουήλης, ἀκούοντας τὴν τελευταία παρακαλιὰ τῶν ἡρώων τοῦ Σουλιοῦ, μπῆκε στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ σὲ λίγο βγῆκε ἱεροφορεμένος. Ὅλος ἐκεῖνος ὁ μπκρουτοθρεμμένος κόσμος, ποῦ ὁ πλειὸ παρακατιανός τους εἶταν κι' ἓνας ἥρωας, ἔκλινε τὸ κεφάλι μπροστὰ στὸν ἔνθεο πολέμαρχο, ποῦ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ τοὺς ἀντιπροσώπευε τὰ δυὸ μεγαλύτερα πράγματα τοῦ κόσμου : τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Θρησκεία. Σήκωσε τὸ χέρι καὶ τοὺς εὐλόγησε.

Οἱ Σουλιῶτες, μεγάλοι καὶ μικροί, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἐκεῖνες οἱ σιδερένιες καρδιές, χούχλαξαν στὰ κλάματα. Ἀρχισε ὁ τελευταῖος ἀσπασμός κι' ἓνας ἀδιάκοπος θρήνος, ὄχι θρήνος ἀπὸ λιποψυχία, ὄχι θρήνος ἀπὸ φόβο, ἀλλὰ θρήνος γιὰ τὴν ἀγαπημένη Πατρίδα, ποῦ ἀνχαγκάζονταν ν' ἀρήσουν ὄχι ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἐχτροῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς πείνας.

Τέλος οἱ Σουλιῶτες βγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὸ Μαναστήρι τ' ἀπόδειπνο καὶ χωρίστηκαν σὲ δυὸ μεγάλα σώματα : Ὁ Φῶτο-Γζαβέλλας μὲ τὸ Δῆμο Δράκο, τὸ Γιώργη Νταγκλῆ, τὸ Τζήμα Ζέρβα, τὸ Πάσχο Λάλα, τὸ Μπέικο Ζάρμπα, καὶ λοιποὺς τράβηξαν γιὰ τὴν Πάργα δυὸ χιλιάδες τὸ ὅλον, κι' ὁ Κίτσιο-Μπότσιαρης μὲ τὸν Κουτσονίκα τὸν Κολέτση Φωτομάρα, τὸν Λιονταρῆ Παλάσκα, ὡς χίλιοι τράβηξαν πρὸς τὸ Ζάλογγο, κι' ὀλίγοι πρὸς τὸ Βουργαρέλλι τῶν Τζουμέρκων.

Τὴ στιγμὴ ποῦ ὅλο τὸ Σούλι ἔφευγε στὰ σκοτάδια, ὁ Καπετὰν Καλόγηρος στάθηκε στὴ θύρα ἱεροφορεμένος κι' ἔμεινε ἐκεῖ καρφωμέ-

νος, ὥς ποῦ δὲν ἄκούγε πλειὰ ποδοβολητό. Ἡ ἡσυχία τῆς ἐρημιᾶς, τὸ κρύο, κι' ὁ φοβερός βοριάς, ποῦ τραβοῦσε μανιωμένος, σὰ νάθελε νὰ ξεμοχλώσῃ τὰ ριζιμιὰ κοτρώνια ἀπὸ καταγῆς, εἶταν ἡ τέλεια ἀπείκονση τῆς βαλαντωμένης καρδιάς τοῦ ἀπωρφανεμένου Πολέμαρχου, ποῦ δὲ μπόρεσε τίποτε νὰ τὸν κἀνῃ ν' ἀφήσῃ τὸ ἀγαπημένο του τὸ Σούλι. Ἀποφάσισε νὰ μπῇ μέσα καὶ νὰ κλείσῃ τὴν ἐξώθυρα τοῦ Μεναστηριοῦ, καὶ τῇ στιγμῇ ποῦ γύρισε, πέντε νοματαῖοι στέκονταν· μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα μπροστὰ του.

— Γιατὶ ἐσεῖς δὲ φύγαταν μὲ τοὺς ἄλλους μαζύ ;

Τοὺς ρώτησε ἤρεμα-ἤρεμα ὁ Καπετὰν-Καλόγερος, σὰ νὰ μὴν εἶχε καρμιὰ τρικυμία μέσα του, σὰ νὰ εἶταν ἕτοιμος νὰ μπῇ στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴ λειτουργιά.

— Ὁχι, Πολέμαρχε ! (Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Φῶτο Πανταζάτης). Ἀποφασίσαμαν νὰ μείνωμε μ' ἐσένα, ἐγὼ κι' αὐτά μου τὰ τέσσερα ἀνηφοπαῖδια. Κάτι μοῦ λέγει ὅτι ἐσύ εἰς ὁ ἀδερφός μου ὁ χαμένος ! Ὁ ἀδερφός μου ὁ Σπῦρος !.....

Ὁ Καπετὰν-Καλόγερος, ἀκούοντας τὰ λόγια τοῦ Φώτου, κλονίστηκε. Κάποιο κρυφὸ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ στήθια του. Τέλος ἔγειρε ἀπάνω στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Φώτου κι' ἔβγαλε μὲ βαρεῖα φωνή, σὰν οὐρλητὸ λιονταριῦ :

— Εἶμουν ὁ Σπῦρος μιὰ φορὰ ! Τώρα εἶμαι ἄλλος ! Εἶμαι μόνο Σουλιώτης, Σουλιώτης, χριστιανὸς κι' Ἕλληνας. Εἶμαι ὁ ὑστερος πατέρας σας !

Κι' ἀπλώνοντας τὰ χέρια πρὸς τὸ Φῶτο καὶ πρὸς τὰ τέσσερα ἀδερφοζάδερφα, ποῦ στέκονταν δυὸ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ δυὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ Φώτου ρέκαξε σὰ λαβωμένος ἀητός :

— Παιδιά μου !

Ἐμειναν ἔτσι ἐκεῖ, σὰ μαρμαρωμένοι, οἱ ἕξ τελευταῖοι πρόμα-

χοι τοῦ Σουλιοῦ, καὶ θὰ ἔμεναν ἀκόμα, ἂν δὲν ἀκούονταν ποδοβολητὰ νᾶρχωνται πρὸς τὴν θύρα. Πετᾶχτηκε ὁ Φῶτος ἔξω καὶ γύρισε σὰν ἀστραπὴ πίσω καὶ ἔκλεισε ἀμέσως τὴ θύρα.

— Τί τρέχει ; (φώναξε ὁ Καπετὰν-Καλόγερος, καὶ ἀνάλαβε ὅλτου τὴ συνηθεισμένη ψυχικὴ δύναμη). Τί τρέχει ;

— Τοῦρκοι ἔρχονται !

Φώναξε ὁ Φῶτος.

— Κάμετε θόρυβο ! Χτυπᾶτε, βροντᾶτε, γιὰ νὰ πιστέψουν ἀντίχριστοι ὅτι οἱ Σουλιῶτες εἶναι μέσα ἀκόμα καὶ νὰ γελαστοῦν. Ἦρθαν οἱ ἄπιστοι νὰ τοὺς κλείσουν μέσα ! Γλήγορα χτυπᾶτε καὶ βροντᾶτε ὅσο μπορεῖτε !

Εἶταν τὸ ὕστερο στρατήγημα, ποῦ ἔκανε ὁ Πολέμαρχος, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ τοὺς Σουλιῶτες, ποῦ δὲν εἶχαν ἀπομακρυνθῇ πολὺ ἀκόμα.

Ἀρχισαν νὰ χτυποῦν καὶ νὰ βροντοῦν ἀπὸ μέσα. Οἱ Τοῦρκοι γελάστηκαν, νόμισαν ὅτι οἱ Σουλιῶτες δὲν εἶχαν βγῆ ἀκόμα ἀπὸ μέσα, ἔζωσαν τὸ Μαναστηρί, καὶ ἔπιασαν τὲς καλύτερες καὶ τὲς δυνατώτερες θέσεις γύρα-γύρα.

Μ' ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀγριοκαίρι, οἱ Τοῦρκοι παραφύλαγαν καὶ παραμόνευαν ἀπ' ἔξω, ὡς ποῦ ἔφεξε, ἐνῶ μέσα ὁ Καπετὰν-Καλόγερος μετὰ τοὺς πέντε συντρόφους του γέμιζε τὲς ὑπὸνῳμες τοῦ Μαναστηριοῦ μετὰ τὸ μπαρούτι, ποῦ εἶχε ἀποθηκεμένο σ' ἀπόκρυφα ὑπόγεια γιὰ τὸ κεφάλι του καὶ μόνο.

Πρῶτ-πρῶτ, 18 Δεκεμβρίου 1803, ὁ Καπετὰν Καλόγερος σήκωσε γιὰ ὕστερη φορὰ τὴ σημαία τοῦ Κιουγγιοῦ, χτύπησε τὸ ὕστερο τὴν καμπάνα τοῦ Μαναστηριοῦ, λειτούργησε τὴν τελευταία του λειτουργίαν, μετᾶλαβε τοὺς πέντε συντρόφους του καὶ τελειώνοντας περίμενε, μετ' ἐνθεῆ χαρὰ νάρθη τὸ μήνυμα τοῦ Στρατάρχη Βελη-Πασιά, γιὰ

νά παραδοθῇ κι' ὅσο νάρθῃ τὸ χαρμόσυνο μύνημα, ἐδίδαχνε τὸ ἐτοι-
μοθάνατο λογικὸ ποίμνιό του, αὐτὸς ποῦ βρίσκονταν ὁλόβολος στὸ
πτόμα τοῦ χάρου, τί λογῆς εἶναι ἡ ἄλλη ζωὴ, καὶ τὰ καλὰ τοῦ πα-
ικαδείσου, ποῦ ἀπόλαβάνουν ὅσοι χύνουν τὸ τιμημένο τους τὸ αἷμα
γιὰ τὴν Πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Πατρίδα. Ἀχτινο-
βολοῦσαν τὰ μάτια τοῦ Λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου ἀπὸ ἄγρια χαρά, κι'
ἀπὸ ἀνυπομονησιὰ τοῦ θανάτου, κι' ἐκείνη ἡ ἄγρια χαρά, κι' ἐκείνη
ἡ ἀνυπομονησιὰ τοῦ θανάτου ἀντανάκλουσε καὶ στὰ μάτια τῶν
πάντε συντρόφων του κι' ἔμπαινε βλοσυρὰ ὡς μὲς στὴν ψυχὴ τους.

Κόνταε τὸ γιῶμα κι' οἱ Τούρκοι δὲν φοίνονταν ἀκόμα. Οἱ τε-
λευταῖοι πρόμαχοι τοῦ Σουλίου δὲν εἶχαν πλεῖο νὰ φῶν, τίποτε ἄλλο
παρὰ τὸ πρόσφορο τῆς λειτουργίας. Ἐξῆ ἀνθρώποι μ' ἓνα
πρόσφορο! Τὸ μέρασαν ὅλοι ἀδερφικὰ καὶ πῆραν ὁ καθένας ἀπὸ
μιά χαψιά. Τέλος φάνηκε ἡ πρώτη τούρκικη σημαία ποῦ ἔρχονταν
κατ' ἐπάνω στὸ Κιούγγι. Ὁ ἄγριος Ἰσοῦφ Ἀράπης εἶταν ὁ ἀρχὴ-
γός τοῦ σώματος, ποῦ ἔρχονταν πρῶτος. Σὲ λίγο φάνηκε κι' ἡ ση-
μαία τοῦ Μέτσο-Μπόνου, καὶ σὲ λίγο ἀκόμα καὶ ἡ σημαία τοῦ
Βελῆ-Πασιᾶ.

Ὁ Καπετάν-Καλόγερος ἀδημονοῦσε πότε νάρθουν ὅλα τὰ τούρ-
κικα στρατεύματα γύρω τοῦ Μαναστηρίου, κι' ἡ ἀθάνατη Δόξα
ἔπλεκε τὸν ἀμάραντο δάφνινο στέφανο γιὰ τὸ κεφάλι τοῦ τελευ-
ταίου προμάχου τοῦ πανένδοξου Σουλίου.

Οἱ Τούρκοι κύκλωναν τὸ Μαναστήρι ἀφοβοί, γιατί εἶχαν μάθει
ῤτι οἱ Ὑζαβελλαῖοι κι' οἱ Μποτσιαραῖοι, μὲ ὅλες τὲς παγίδες ποῦ
τοὺς εἶχαν στήσει οἱ δόλιοι καὶ παράσπονδοι Τούρκοι, μπόρεσαν νὰ
εἰς διαφύγουν, καὶ εἶταν βέβαιοι ὅτι ὁ Καπετάν-Καλόγερος εἶταν

μόνος του μέσα, ἢ ἂν εἶχε, θὰ εἶχε τίποτε λαβωμένους, κι' ὅτι δὲν εἶχαν τίποτε νὰ φοβηθοῦν πλειό.

Ἀπὸ τὸ Μαναστήρι δὲν ἀκούονταν φωνὴ κι' ἡ μόνη ζωὴ τοῦ δοξασμένου Κιουγγιῦ εἶταν ἡ περίφανη σημαία μὲ τὸ Σταυρὸ στὴ μέση, ποῦ κυμάτιζε ἄρρωστα στὸν ἀγέρα καὶ περιφρονοῦσε τὲς τρεῖς τούρκικες σημαῖες, ποῦ ἔζωναν τ' ἀνυπόταχτο Μαναστήρι μὲ χιλιᾶδες Γούρκους. Ὁ Βελῆ-Πασιάς ἔβαλε νὰ φωνάξουν τοῦ Καπετὰν Καλόγερου. Ἀλλὰ καμμιὰ φωνὴ δὲν ἀπολογήθηκε ἀπὸ μέσα. Πίστεψαν ὅτι τὸ Κιούγγι εἶναι ἔρημο κι' ὅτι κι' ὁ Καπετὰν-Καλόγηρος εἶχε φύγει μαζὺ μὲ τοὺς Σουλῳτες τὴ νύχτα, κι' ἔβαλε νὰ σπάσουν τὴ θύρα μὲ τὲς βαρεῖες.

Τὴ στιγμὴ, ποῦ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν τὴ σιδερένια θύρα τοῦ ἀθάνατου Μαναστηριοῦ, ποῦ εἶταν ἀδιάκοπο λημέρι τῆς Ἐλευτεριάς ὡς τότε, ὁ Καπετὰν-Καλόγηρος, μὲ τὸν Φῶτο Πανταζάτη καὶ τὰ τέσσερα τὰ παιδιὰ μῆχαν στὴν ἐκκλησιά, ἔκλεισαν τὴ θύρα τῆς καὶ πῆγαν καὶ στάθηκαν στὸ Ἅγιο Βῆμα κι' ἐκεῖ περίμεναν τὴν ὕστερη στιγμὴ γύρω στὴν Ἅγια Τράπεζα.

Σὲ λίγη ὥρα ἡ θύρα ἔπεσε στὰ χτυπήματα τῶν βαρειῶν, κι' ἡ αὐλὴ τοῦ Μαναστηριοῦ πλημμύρισε τουρκιά. Ἀκούονταν οἱ χτύποι τῶν θυρῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Μαναστηριοῦ, ποῦ ἔπεφταν ἡ μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη στὰ χτυπήματα τῆς βαρειᾶς. Τέλος ἡ τουρκοπλημμύρᾳ ἔφτασε κι' ὡς τὴ θύρα τῆς ἐκκλησιάς, ὅπου εἶταν κλεισμένος ὁ Καπετὰν-Καλόγηρος μὲ τοὺς πέντε συντρόφους του. Στὸ πρῶτο χτύπημα τῆς θύρας μὲ τὴ βαρεῖα ὁ Καπετὰν-Καλόγηρος ἐτελείονε τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία κι' ἔλεγε :

«... καὶ κατὰταξον ἡμᾶς ἐν τόπῳ ὀφτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοεῳῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἐνθα οὐκ ἔστι λῆπη ἢ στεναγμός...»

Ἡ θύρα εἶταν δυνατὴ κι' ἤθελε πολλὰ χτυπήματα γιὰ νὰ πέσῃ. Ὁ Καπετάν-Καλόγερος ἀνοίξε τὴν καταπαχτὴ τῆς μπαρουταποθήκης, ποῦ εἶταν ἀνάμεσα στὴν Ἀγία Τράπεζα καὶ στὴν Ὠραία Πύλη, κι' ἀφοῦ ἔδωκαν ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον τὸν **τελευταῖον ἀσπασμόν**, ὁ ἀμετάπειστος Πολέμαρχος τοῦ Σουλίου πῆρε στὰ χέρια του μιὰ γεμάτη πιστόλα, ποῦ κοίτονταν ἀπάνω στὴν Ἀγία Τράπεζα, σήκωσε τὸ λύκο τῆς στὴν ἀπάνω κι' ἔχωσε τὸ στόμα τῆς στὴ μπαρουταποθήκη, ἔχοντας τὸ μάτι καρφωμένο πρὸς τὴ θύρα τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ ἔπεφταν ἀπάνω τῆς τὰ χτυπήματα τῆς βρειῆς, σὰ στὸ ἀμμόνι. Τέλος ἡ θύρα πέφτει, τὸ πρόσωπο τοῦ Καπετάν Καλόγερου ἄστραψε γιὰ τελευταίαν φορὰ ἀπ' οὐράνια χαρὰ, καὶ τὴ στιγμὴ, ποῦ ἔμπαιναν μέσῃ στὴν ἐκκλησιὰ οἱ Τοῦρκοι, ἡ πιστόλα τοῦ Καπετάν-Καλόγερου βρόντησε, ἡ μπαρουταποθήκη πῆρε φωτιά, τὸ δοῦλο Κιούγγι σεισμοκλονίστηκε ἀκέραιο, φοβερὸς κι' ἀνήκουστος βρόντος ἀκούστηκε σ' ὅλα τὰ Σούλια καὶ τὰ Παρασούλια, κι' ἔρτασε γύρω-γύρω ὡς τὰ Γιάννινα, κι' ὡς τὴν Ἀρτα, κι' ὡς τὴν Πρέβεζα, κι' ὡς τὴν Πάργα, κι' ὡς τὴν Παραμυθιά, κι' ὡς τὰ Νησιὰ πέρα, ἓνας μαῦρος κατάμαυρος καπνὸς ὑψώθηκε στὸν οὐρανό, σὰ θεϊκὴ ὀργή, κι' ὁλόβολο τὸ πελώριο τουροφάγο Μαναστήρι σηκώθηκε στὸν αἰθέρα σὰ μανιωμένο παράξενο σύννεφο, καὶ μιὰ ὥρα ἀκέρια ὁ οὐρανὸς ἔβρεχε σ' ὅλα τὰ Σούλια καὶ τὰ Παρασούλια ξύλα, πέτρες, σίδηρα, ἄρματα, κι' ὡς τέσσερες χιλιάδες τούρκικα κουφάρια, κι' ἡ ἀθάνατη Μνημοσύνη κοντὰ στὴ περίδοξο ὄνομα τοῦ Σουλίου πρόσθεσε μ' ἀσβήστα γράμματα καὶ τ' ὄνομα τοῦ Καπετάν Καλόγερου Σαμουήλ!

Αἰωνία του ἡ μνήμη!

- Ἐνα πουλλάκι ξέδγαινε πὸ μὲς ἀπὸ τὸ Σούλι
Παργιῶτες τὸ καρτέρεσαν καὶ τὸ γλυκορρωτοῦνε:
— Πουλλάκι, ποῦθεν ἔρχεσαι ; Πουλλάκι, ποῦ πηγαίνεις;
— Ἀπὸ τὸ Σούλιν ἔρχομαι καὶ στὰ Νησιὰ πηγαίνω.
— Πουλλάκι, πές μας τίποτε, τί γίνεται στὸ Σούλι;
— Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρὲ παιδιά, τί νὰ σᾶς μολογήσω ;
Πῆραν τὸ Σούλι πῆρανε, πῆραν τὸν Ἀβαρίκο,
Τὴν Κιάφα τὴν περίφανη, τὸ φοβερὸ τὸ Κιούγγι
Καὶ κᾶνκε κι' ὁ Καλόγηρος μὲ πέντε ὀνοματαίους.

Τ Ε Λ Ο Σ

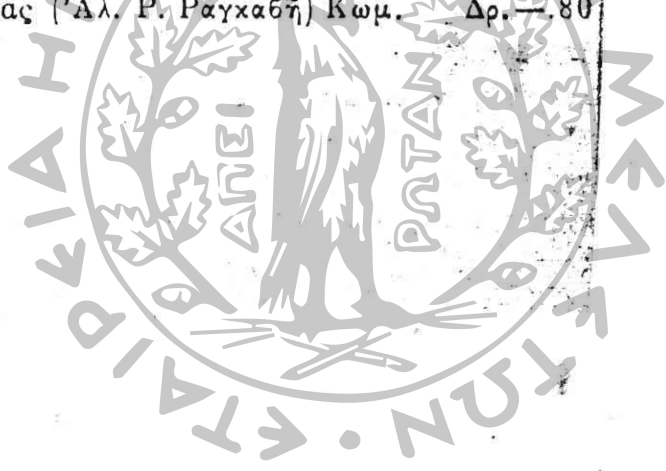
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΞΕΛΟΘΗΣΑΝ

Ο Γέρω-Μαρτεν (Κορμών και Γκρανζέ) Δράμα. Πράξεις 3.	Δρ. 1.20
Τόσκα (Victorien Sardou) Δράμα Πράξεις 3.	Δρ. 1.—
Οι Βρυκόλακες (Ένριχ Ίψεν) Δράμα. Πράξεις 3.	Δρ. 1.—
Ή Λύρα του Γέρω-Νικόλα (Δ. Κόκκου). Κωμειδύλ. Πρ. 3.	Δρ. —.80
Ο μακαρίτης Τουπινέλ (Bisson). Κωμ. Διασκευή Ν. Λάσκαρη. Δρ.	1.—
Ή Τιμή (Sudermann) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφρ. Χ. Αννίνου. Δρ.	1.—
Πατρίς I (Sardou) Δράμα. Πρ 5. Μετάφρ. Ι. Καμπούρογλου. Δρ.	1.20
Ή Καραντίνα (Ν. Λάσκαρη). Κωμωδία. Πράξεις 3.	Δρ. 1.20
Αι δύο Όρφαναι (D'Ennery) Δράμα. Πράξ. 5. Μετ. Δ. Λάμπρου. Δρ.	1.20
Κωμωδία Μονόπρακτοι (Ν. Λάσκαρη).	Δρ. 1.20
Ο Άλκάδης τῆς Θαλαμέας (Calderon) Δράμα. Πράξεις 3.	
Μετάφρασις Ι. Καμπούρογλου	Δρ. —
Ο Άγαπητικός τῆς Βοσκοπούλας (Κορομηλά). Ειδύλ. Πρ. 5. Δρ.	1.20
Νά τὸ λέμε; (Lariche) Κωμωδία Πράξ. 3. Μετ. Ν. Λάσκαρη. Δρ.	1.—
Μονόλογοι—Καλαποθήκη—Δημητρακοπούλου—Δεληκατερίνη—	
Λάσκαρη—Καλογεροπούλου—Κοτσελοπούλου.	Δρ. —.80
Οι ο Λοχταί (B. Daubigny). Δράμα. Πράξεις 3.	Δρ. 1.00
Ή τρίγυλα (Ν. Αντιωνοπούλου) Δραματ. ειδύλ. Πράξ. 4. Δρ.	—.80
Οι Άτιμοι (Rovetta) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφρ. Χ. Αννίνου. Δρ.	—.80
Ο Καπετάν Γιακουμῆς (Δ. Κόκκου). Κωμειδύλ. Πράξ. 4. Δρ.	1.20
Ή Φαιδώρα (Vict. Sardou) Δράμα. Πράξεις 4.	Δρ. 1.20
Ή Γκόλφω (Σπ. Περειάδου). Δράμα ειδυλλιακόν. Πράξεις 5. Δρ.	1.20
Μαλλιά Κουδάρια (Νικ. Λάσκαρη) Κωμωδία. Πράξεις 3.	Δρ. 1.40
Ο Σταυρός (Ίω. Νικολάρα) Δράμα. Πράξεις 3.	Δρ. —.60
Η Χαϊδω (Π. Μελισσιώτου) Δραματικόν ειδύλλ. Πράξ. 3. Δρ.	—.80
Ή Θεία του Καρόλου (Brandon) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Άννίνου. Δρ.	1.—
Ο Γαμβρός μας (Λάσκαρη και Γιαννουχάκη) Κωμωδ. Πράξ. 3.	1.20
Ντροπαλός έρωτευμένος (Καμπούρογλου και Λάσκαρη) Κωμ.	—.60
Σαμπινιόλ χωρίς νά θέλη. Κωμωδ. Πράξ. 3. Μετ. Λάσκαρη.	1.40

- Ἡ Μήδεια (Σουβορίν) Δράμα. Πράξ. 4. Μετάφρ. Κ. Κοκόλη. Δρ. 1.20.
 Ἡ Λαμπαδοδρομία (Π. Ἑρβιέ) Δράμα. Μετ. Ἡλ. Βεργοπούλου. 1.20
 Ἐρωτος Θρίαμβος (Giacosa) Μῦθος δραματικός. Μετάφρασις
 Ἀγησιλάου Γιαννοπούλου, ἡπειρώτου. Δρ. —.60
 Τὸ Σπίτι τῆς Κούκλας (Ίψεν) Δράμα Πράξ. 3. Μετ. Γιαννουχάκη. 1.40
 Ὁ Υἱὸς τῆς Νυκτὸς (Sejour) Δράμα. Πρ. 4 μετὰ Προλόγου. Δρ. 1.20
 Θυμικῦλα ἢ Γαλαξειδιώτισσα (Μελισσιώτου) Δραμ. εἰδύλ. Πρ. 3. —.80
 Μάρκελλα (Πολ. Δημητρακοπούλου) Τραγωδία. Πράξεις 4. Δρ. 1.20
 Οἱ Ἰακωβῖται (Fr. Corré) Δράμα. Πράξ. 5 Μετ. Τσοκοπούλου 1.—
 Νύξ Ἐλενημοσύνης (Ἰω. Βουλοδήμου) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 Ὁ Ράπτης τῶν Κυριῶν (Feydeau) Κωμ. Πρ. 3. Μετ. Γιαννακάκη 1,2
 Ἀπὸ τῆ Γῆ ἔς τὸν Οὐρανὸν (Δημητρακοπούλου) Κωμ. Πράξ. 3. 1.20
 Κωμωδία (Ν. Ι. Λάτκαρη).—Σειρὰ Δευτέρα. Δρ. 1.—
 Ἡ Λοκαντιέρα (C. Goldoni) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Ποριώτη. Δρ. 1.40
 Ὁ Δὸν Κιχώτης (Στρατηγοπούλου) Ἰλαροτραγωδ. Πράξ. 5. Δρ. 1.40
 Ὁ Μπάμπια-Λινάρδος (Δ. Κόκκου) Κωμειδύλ. Πράξ. 3. Δρ. 1.—
 Τὸ Στοιχεῖο (Calderon) Δράμα εἰς Ἡμέρας 3. Μετ. Καμπούρογλου 1.—
 Ὁ Ἰππότης τῆς Ὀμίχλης (D'Ennery) Δράμα. Πράξ. 5. Δρ. 1.40
 Ἀγαθόπουλος ὁ Ξηροχωρίτης (Μολιέρου) Κωμ. Πράξ. 3. Δρ. —.80
 Γιὰ τὴν Τιμὴ (Χρ. Χρηστοδασίλη) Τραγωδία. Πράξ. 4. Δρ. 1.—
 Νικηφόρος Φωκᾶς (Π. Δ. Ζάνου) Τραγωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.20
 Ἡ Χήρα (Π. Meilhac καὶ Halevy) Κωμωδία Πράξ. 3. Δρ. 1.—
 Δραμάτια (Νικ. Ι. Λάσκαρη). Νὰ μὲ Ζηλεύης.—Οἱ Ἐντιμοί.
 —Τὸ Μαυσωλεῖον. Δρ. 1.—
 Τὸ Μπαλόνι (J. Darnley καὶ G. Fenn) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ. 1.20
 Ταρτοῦφος (Μολιέρου) Κωμωδία. Μετάφρ. Ι. Σκυλίσση. Δρ. 1.40
 Πίκ-Νίκ (Ν. Ι. Λάσκαρη καὶ Γ. Κ. Πῶπ) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ. 1.20
 Ὁ Πολιτικὸς Ἀνεμόμυλος (Gondinet) Κωμ. Διασχ. Ν. Λάσκαρη. —.60
 Γένες καὶ Καρδία (Π. Δ. Ζάνου) Δράμα. Πράξεις 4. Δρ. —.80
 Ὁ μνηστὴρ τῆς Ἀρχοντούλας (Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ) Κωμ. Δρ. —.80

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

Τὰ ἔργα τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης, μεταφρασθέντα ἐκ τῶν νεωτάτων Γαλλικῶν ἱατρικῶν συγγραμμάτων ὑπὸ Ἀντωνίου Καλλιδώκᾳ, Ἰατροῦ, ὑψηλοῦ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, περιλαμβάνουσιν ἀπλᾶς καὶ ἀνειληπτὰς εἰς πάντα ἄνθρωπον ὁδηγίας περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς φύσεως τῶν ἀσθενειῶν, τῆς πορείας αὐτῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας. Σκοπὸν δὲ ἔχουσι νὰ διορθώσωσι πολλὰς πλάνας ἐπικρατούσας παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἐν ταύτῃ νὰ διδάξωσι τὰ προληπτικὰ μέσα τῶν κοινοτέρων καὶ ἐπιφοβωτέρων ἀσθενειῶν.

Δυσκοιλιότης. Περιεχόμενα: Μορφαὶ τῆς δυσκοιλιότητος. — Κίνδυνος καὶ συνέπειαι αὐτῆς. — Διάφοροι περιπτώσεις. — Αἷτια — Αὐτοπαθὴς δυσκοιλιότης. — Θεραπεία τῆς δυσκοιλιότητος, κλπ. Δρ. 0.50

Φθίσις. Περιεχόμενα: Ἡ φθίσις εἶναι μεταδοτικὴ. — Ἡ προδιάθεσις. — Ἡ πυματώσις καὶ ὁ ἀλκοολισμός. — Πῶς δύναται τις ν' ἀποφύγῃ τὴν φθίσιν. — Πόλεμος κατὰ τῶν πτυέλων. — Ἡ ἀπολύμανσις. — Προφύλαξις. — Ἀγὼν κατὰ τῆς προδιαθέσεως. — Ἡ φθίσις εἶναι ἱατὴ. — Θεραπεία τῆς φθίσεως. — Ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φθίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ κλπ. Δρ. 0.50

Νοσήματα τοῦ Αἵματος (Ἀναιμία, Χλώρωσις κλπ). — Περιεχόμενα: Τὸ αἷμα καὶ ἡ σύστασις αὐτοῦ. — Ἰδιότητες τῶν ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν αἰμοσφαιρίων. — Χλώρωσις. — Ἀναιμία. — Πληθώρα. — Αἱμοφιλία. — Πορφύρα. — Σκορβοῦτον κλπ. Δρ. 0.50

Νευρικά νοσήματα. Περιεχόμενα: Περὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐν γένει. Νοσήματα τῶν νεύρων. — Παραλύσεις. — Σπασμοί. — Συνολκαί. — Νευραλγίαι. — Ἀναισθησίαι. — Νοσήματα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐγκεφαλικά νοσήματα. — Νοσήματα τοῦ συμπαθητικοῦ. Δρ. 0.50

Ἀϋπνία. Περιεχόμενα: Ὁ ὕπνος. — Τὰ κακὰ τῆς ἀϋπνίας. — Νευρικὴ ἀϋπνία. — Ἀϋπνία τῶν νευρασθενικῶν. — Ἀϋπνία τῶν δηλητηριάσεων. — Ἀϋπνία ἐκ τοῦ πόνου. — Ἀϋπνία τῶν λοιμωδῶν νοσημάτων. — Ἀλλοιαι περιπτώσεις τῆς ἀϋπνίας. — Ὑνωτιστικὰ τινα φάρμακα. Δρ. 0.50

Ρευματισμοί. Περιεχόμενα: Ὁξὺς ἀρθρικός ρευματισμός. — Ἐπιπλοκαὶ καὶ θεραπεία αὐτοῦ. — Χρόνιος ρευματισμός, θεραπεία αὐτοῦ. — Μυϊκὸς ρευματισμός, θεραπεία αὐτοῦ. Δρ. 0.50

Ἰμφλουέντζα. Περιεχόμενα: Ἱστορία καὶ προέλευσις. — Αἷτια καὶ συμπτώματα. — Αἱ τρεῖς μορφαὶ τῆς ἰμφλουέντζας. — Διάγνωσις, διάρχεια, ἐπιπλοκαί. Προφύλαξις. — Θεραπεία. Δρ. 0.50

Νοσήματα τῆς καρδίας. Περιεχόμενα: Ἀνατομικαὶ καὶ φυσιολογικαὶ γνώσεις περὶ καρδίας. — Οξεία περικαρδίτις. — Χρονία περικαρδίτις. — Ἀνεπάρκεια τῆς μιτροειδοῦς βαλβίδος. — Νοσήματα τοῦ στομίου τῆς ἀορτῆς. — Μυοκαρδίτις. — Ἀθηρωμάτωσις. — Ἀσυστολία. — Στηθάγχη. — Παλμοί. Δρ. 0.50

Νευρασθένεια. Περιεχόμενα: Ἱστορία τῆς νευρασθενείας. — Περιγραφή καὶ συμπτώματα. — Δευτερεύοντα συμπτώματα. — Κλινικαὶ μορφαί. — Αἰτιολογία καὶ παθογένεια. — Ἐξέλιξις καὶ πρόγνωσις. — Διάγνωσις. — Γυναικεία νευρασθένεια. Θεραπεία κλπ. Δρ. 0.50

Ἡ Βλεννόρροια εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα. Περιεχόμενα: Ἡ βλεννόρροια εἰς τὸν ἄνδρα. — Θεραπεία τῆς βλεννορροίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν ἐπιπλοκῶν. — Ἡ βλεννόρροια εἰς τὴν γυναῖκα. — Θεραπεία τῆς βλεννορροίας τῆς γυναικός. Δρ. 0.50

Διφθερίτις. Αἱ ἀναπνευστικαὶ ὁδοί. — Διφθερίτις, Κυνάγχη, Κρούπ. — Μεταδοτικότης. — Συμπτώματα τῆς νόσου. — Θεραπεία. Δρ. 0.50

Σύφιλις. Ἡ σύφιλις. Πῶς μεταδίδεται. — Τὸ σκληρὸν ἕλκος. — Θεραπεία τοῦ σκληροῦ ἕλκους. — Β' περίοδος τῆς συφίλιδος. — Θεραπεία τῆς β' περιόδου. — Διάμεσος περίοδος καὶ θεραπεία αὐτῆς. — Ἡ ὑγρारγυρική σωματίτις καὶ ἡ θεραπεία αὐτῆς. — Γ' περίοδος τῆς συφίλιδος. — Θεραπεία τῆς γ' περιόδου. Δρ. 0.50

Αὐνανισμός. Τὰ συμπτώματα. — Παρατηρήσεις διάφοροι. — Τὰ αἷτια τοῦ αὐνανισμοῦ. — Τὰ μέσχα τῆς θεραπείας. — Ἀνάλογα νοσήματα. 0.50

Ἀνικανότης. Ἡ ἀνικανότης, οἱ θεσμοὶ αὐτῆς καὶ τὰ αἷτια. — Ἀνικανότης ψυχολογική. — Ἀνικανότης ἐκ νόσων καὶ τραυματισμοῦ τοῦ νευρικῶν κέντρων κ.λ.π. — Ἀνικανότης ἐξ ἐγκρατείας ἢ καταχρήσεων. — Θεραπεία τῆς ἀνικανότητος. Δρ. 0.50

Νοσήματα τῶν γυναικῶν. Εἰσαγωγή. — Κνησμὸς τοῦ αἰδοῦ. — Λευκόρροια. — Κολπίτις. — Σπασμὸς τοῦ κόλπου. — Ἑμμηνα καὶ διαταρτίξεις αὐτῶν (ἀμηνόρροια κ.λ.). — Ὀγκοί. — Φλεγμοναὶ τῆς μήτρας (μητρίτιδες κ.λ.). — Ἐκτοπίσεις κλπ. — Θεραπεία. Δρ. 0.50

Ὁ Γάμος (Συζυγικὴ ὑγιεινή). — Ἐπίδρασις τοῦ γάμου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν συζύγων. — Αἱ συζυγικαὶ σχέσεις ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων. — Διαιτητικὴ τῆς ἐγκύου γυναικός. — Περὶ στειρώσεως. — Οἱ μεταξὺ συγγενῶν ἢ αἰμόμικτοι γάμοι κ.λ. κ.λ. Δρ. 0.50

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΩΝ

1. **Μαγικά Παιγνία** ἤτοι πειράματα ἐκ τῆς Φυσικῆς, ἐκτελούμενα διὰ προχείρων οἰκιακῶν σκευῶν, ὡς καὶ τὰ Μυστήρια τῶν Μύγων καὶ Ταχυδακτυλογρῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.20
2. **Παιγνία Συναναστροφῶν** ἤτοι θαυματουργὰ παιγνιόχαρτα, πασιέντσαι, παντοῖα παιγνίδια καὶ διάφορα προβλήματα, πρὸς δισχέδασιν τῶν οἰκογενειῶν. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
3. **Ζατρίκιον (Σκάκι)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τοῦ ζατρίκιου ἐντὸς ὀλίγων ὥρων. Μετὰ εἰκόνων. Δρ. 1.40
4. **Νεωτέρα Χαρτομαντεία καὶ Χειρομαντεία** ἡ τέχνη τοῦ ρίπτειν τὰ χαρτῖα καὶ προμαντεύειν τὸ μέλλον ἐκ τῆς χειρός. Μετὰ δύο ὁλοσελίδων πινάκων. Δρ. 1.—
5. **Ντάμα καὶ Τριώδιον**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸ παιγνίδιον τῆς Ντάμας καὶ τοῦ Τριωδίου ἐντὸς ὀλίγων ὥρων. Μετὰ πλείστων εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ χειμένου. Δρ. 1.20
6. **Σφαιριστήριο (Μπιλιάρδο)**. Νέα μέθοδος διδάσκουσα τὸν τρόπον τοῦ παίζειν Μπιλιάρδο ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου. Μετὰ πλείστων εἰκόνων ἐπεξηγηματικῶν τοῦ χειμένου. Δρ. 1.20

ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

- Νόρμα (Norma)**. Λυρική τραγωδία εἰς δύο πράξεις. Μουσική Β. Βελλίνη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη. Δρ. 0.50
- Λουκία τοῦ Λαμμερμούρ (Lucia di Lammermoor)**. Τραγικὸν δράμα εἰς δύο μέρη. Μουσική Γαστάνου Δονιζέττη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου. Δρ. 0.50
- Χορὸς προσωπιδόφρων (Un Ballo in Maschera)**. Μελόδραμα εἰς 3 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Δρ. 0.50
- Ἡ Ὑπνοβάτης (La Sonnambula)**. Μελόδραμα εἰς 2 πράξεις. Μουσική Λικεντίου Βελλίνη. Στίχοι Φελίτσε Ρομάνη. Δρ. 0.50
- Ὁ Ραψφδὸς (Il Trovatore)**. Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Σ. Καμμαράνου. Δρ. 0.50
- Ἡ Τραδιάτα (La Traviata)**. Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Φ. Πιάβς. Δρ. 0.50
- Ἄϊδα (Aida)**. Μελόδραμα εἰς 4 πράξεις. Μουσική Ἰωσήφ Βέρδη. Στίχοι Ἀντωνίου Γκισλαντσόνη. Δρ. 0.50

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη, γραφείτα ὑπὸ διακεκριμένων λογίων μας, περιλαμβάνει ἐν μονογραφίαις τὰς ὀραιοτέρας καὶ συγκινητικωτέρας σελίδας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ἀνάγνωσμα διὰ πάντα Ἕλληνα. Ἐκαστον τεῦχος ἐκ σελίδων 32 σχήμ. 16ου, ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ πραγματεῖαν, τιμᾶται Λεπτῶν 35.

1. Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος (Τὸ Χίμι τῆς Γραβιάς), ὑπὸ Μπάμπη Ἀννίνου.
2. Γεώργιος Καστριώτης ὁ Σκενδέρμπεης, ὑπὸ Ἡλ. Οἰκονομοπούλου.
3. Ἡ ὀλοκαύτως τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὸ Ἰω. Κονδυλάκη.
4. Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
5. Ὁ θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα, ὑπὸ Ἰω. Π. Πετρουνάκου.
6. Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ τρεῖς Ἡῆργοι. Ἐπεισόδιον. Ὑπὸ Πολ. Δημητράκοπούλου.
7. Ὁ Κατσαντώνης, ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.
8. Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὑπὸ Δ. Ι. Καλογεροπούλου.
9. Ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὑπὸ Γεωργ. Ἀσπρέχ.
10. Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
11. Πολιορκία καὶ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, ὑπὸ Εὐαγ. Παντελίδου.
12. Ἡ Κυρά-Φροσύνη, ὑπὸ Σπυρ. Ποταμιάνου.
13. Ἀθανάσιος Διάκος, ὑπὸ Τίμ. Μωραΐτην.
14. Ὁ Λόρδος Βύρων, ὑπὸ Θεοδ. Γ. Κυπρίου.
15. Ἡ ἄλωσις τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ Γ. Φραγκοῦδη.
16. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀλβανῶν ἐν Ναυπλίῳ, ὑπὸ Γ. Ἀντωνοπούλου.
17. Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1878, ὑπὸ Ἰδομενέως Στρατηγοπούλου.
18. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
19. Ἡ ἐνδοξος μάχη τῆς Πέτρας καὶ ὁ Στρατάρχης Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὑπὸ Ἀνδρέου Στρίτου, ὑποστρατήγου.
20. Οἱ Βουλγαροκτόνοι Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ Εὐστρ. Εὐστρατιάδου.
21. Ἀνδρέας Μιαούλης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
22. Σουλιῶτες καὶ Λιάπνδες, ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.
23. Γεώργιος Καραϊσκάκης, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.
24. Ὁ καπετὰν Καλόγηρος (Σαμουὴλ ὁ Κουγκίτης), ὑπὸ Χρηστοβασίλη.
25. Ἡ Γραμβοῦσα (Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἐν Κρήτῃ), ὑπὸ Ἰωάν. Κονδυλάκη.
26. Ὁ Ρήγας Φεραίος, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

Anapuroa kunuoraa nai xupoo pootaet
 aia puaio d'pooalo oiaid. Lape'huar kun
 aia ni' kunuar aia puaio uoio, ni' aia
 oia nouhila pua lo' uoio. Era pua aia
 pua, pua pua oia lo' xupoo, pua ni
 pua pua oia lo' aia, pua pua
 oia aia lo' oia.

Tei' presidentur;

Te' nauou'p'ier;

— *Agave* was too *Indurata* & *endure* pay
 2000 *Talpoos*;

— Ojo uen' uayá!... Nunkikuan oi Toúpa
ohu Áplau to Tepup... Toú's beinua o Kítoro
Matloum.

20. *Tris super nos Tris rex super omnes Reges*
et super omnes...

— Kερίπιντο Λόγι ναί μιν ἀνδάνης ἀντι' ἑα
 τῶν ἀντιμικρῶν, τῶν ἐκείνων! ἔοι' ἡαί' οἱ ἀν-
 δρῶν ἡσόντων τῶν ἐκείνων, εἰς ἡαί' ἄλλα οἱ
 ἀντιμικρῶν!

Πόσοι απήγαγαν άλλου στήν Ερζλ;

- Moos Ophuyar ular om Apla;
 - duó: O' An'loro, a Mwóloropus, in' o' Kórtay
 o' Lúyos. O' Mwóloropus unisthux thir Apla
 in' o' Lúyos wípeos to wólaíx to Mwóre,
 nani' wípe los wílaíx wí Tópúw. To'k
 hepwor oi Tópúw pr' áge los. la dwata
 nái wápwur wí Apla, yá wí wíloow lón
 Lúyo píwe to Tópúw, eíxí los pípwá
 to Mwóloropáin, in' ~~o' wó~~ ~~gíx~~ gíx wóp-
 úwos, o' wó gíxoi, gíxoi! To'k wípeos
 hús Apla to Tópúw wí dúwí pax wí Apla.

Δυό παρρηγιάς πρῶτ'!
 Ἀνδρὰ δυό παρρηγιάς! ~~ἡ~~ ~~πρῶτ' τοῦ~~ Δυό
 ἀνδράσιος: ἡ πρῶτ' τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ
 οὐρανίου σταλίδας!

Τὴν πρῶτην πρῶτ'!
 Ὁλοκαύστην νῆσαν ὁ Κύριος!

Μὴ τίλους νοσήτες πρῶτην ἔτος ὁ Κύριος ὁ λό
 Χριστός... Φυλάσσοντες αἱ αἰεὶς τῶν σωτηριῶν
 αἰῶν τοῦ ὑποταγῆς τῶν ἀφ' ὧν, τῶν ὁρμητικῶν
 αἰῶν τοῦ ἀποστόλου καὶ ὁρμητῆς. Ἰδὲ αἰῶν καὶ
 αἰῶν, τῶν δὲ γὰρ ἀποστόλων αἰῶν ὑποταγῆς
 πρῶτ' αἰῶν καὶ σωτῆρα, τῶν δὲ ἔχον ἀπὸ τῆς
~~τοῦ Χριστοῦ - αἰῶν~~ καὶ δὲ καὶ τὸν Χριστόν
~~αἰῶν~~ πρῶτ' αἰῶν αἰῶν, γὰρ καὶ τῶν ἑξῆς

Ἄλφον γλῆφον! Ὁλοκαύστην ἔτος
 ὁλοκαύστην ὁ ὑποταγῆς ὁλοκαύστην, καὶ
 ὁλοκαύστην καὶ Χριστοῦ πρῶτ' ὁλοκαύστην ὁλοκαύστην
 Χριστοῦ, τῶν δὲ ὑποταγῆς. Πρῶτον αἰῶν καὶ
 καὶ τῶν δὲ ὑποταγῆς.

Τὸν δὲ τῶν ὑποταγῆς, καὶ ὁλοκαύστην ὁλοκαύστην!
 Ὁλοκαύστην ὁλοκαύστην.

Μπρῶτ' αἰῶν τῶν πρῶτ' αἰῶν, καὶ ὁλοκαύστην;
 (Τὸν τῶν ὁλοκαύστην) ὁλοκαύστην πρῶτ' αἰῶν
 πρῶτ' αἰῶν τῶν ὁλοκαύστην πρῶτ' αἰῶν καὶ Χριστοῦ
 καὶ αἰῶν καὶ ὑποταγῆς αἰῶν καὶ αἰῶν καὶ
 καὶ ὁλοκαύστην, ὁλοκαύστην καὶ ὁλοκαύστην καὶ ὁλοκαύστην.
 Ὁλοκαύστην καὶ ὑποταγῆς τῶν δὲ ὁλοκαύστην:

Ἄλφον καὶ Πρῶτον! Πρῶτον καὶ Πρῶτον!
 Ὁλοκαύστην αἰῶν!

— 'Αγα, καὶ τὸ ἔγερ' καὶ ἔρ' σου δεῖνα ἔρ' σου
αὐτὸ, τὴν καὶ τὴν σου

Wolke's Strafe und Appell ist:

Kh'oro! Kh'oro!

Ορσ4, πείωον!

Товъ евожоридниъ въ вахмарс'и, въ Смар-
тс'иъ хсортъ.

Να ἔλθῃς ὅτε εἶς πρὸς ἡμᾶς, καὶ νὰ ἔλ-
θῇς καὶ διὰ ἑνὸς καὶ νὰ πρὸς
καὶ εἶς τοῦ μεγάλου. 3 καὶ νὰ εἶς πρὸς

Τὸ πᾶν δὲ γάρμμεν, καὶ εὐχαρί, καὶ τὰ ἀπο-
βαλεῖ, καὶ ὁ Περσέας, δεινὸς καὶ ἀσπίς, ὅν
τοῦ καὶ χαρὸς καὶ αἴν τοῦ καὶ μαγνόν, ἀδερ-
φῆς καὶ καὶ ἑλπίς καὶ χαρὸς καὶ χαρὸς
πῶς, εὐχαρί, καὶ δαγνὸς τοῦ χαρὸς.
καὶ χαρὸς καὶ χαρὸς καὶ χαρὸς καὶ χαρὸς.

Εὐχαριστῶ καὶ σὺ 0.000! Εὐχαριστῶ καὶ σὺ 0.000!

3. $\frac{1}{2} \log 2$, $\frac{1}{2} \log 2$

Ἐλπίσαι, πιστεύειν! Ὁμοθυμῶν μὴ ἐκκλίνετε ἀπὸ τῆς προνοίας τοῦ ὁ Θεοῦ
τοῦ ἡμεῶν, καὶ οὐκ ἴτεν πρὸς τὸν ὁ Θεοῦ
τοῦ ἡμεῶν.

Na' hpa' ohn' paxu 4) na' dayash'ous to' xel'io
oh' gomas der' xhu' opri' na' uadu' u' xpiotol' avethu'
vaxdu' ou' jyo' o'wih' jow' vèi' waph.

[illegible]

pri' d'is d'ina d'ipus, l'it p'ist'us q' l'ig'g- l'ig'g' n' d'is
 x'p'i n'is p'iet'is, m' aut'ent'is, d'is h'ort'is n'is, d'is n'is

το ραγίζω.

Το πάλι εἶπα, ὦρ' ἡ,

Τὴν πρῶτην ὃ γεωργότος παρὸν τὸ ὅλ' ἔχει τὸν

Το πάλι εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν

Μὰ, εἶπα εἶπα ~~εἶπα~~ εἶπα εἶπα εἶπα εἶπα
 καὶ εἰκόμην πρὶν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ εἰρή-
 νειον τὸν.

Εὐνοίαν τὸ γένος τὸν ραγίζω καὶ ~~εἶπα~~ εἶπα;

Καὶ εἶπα εἶπα εἶπα! Καὶ εἶπα εἶπα

Εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν

Εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν

Εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν
 εἶπα εἶπα τὸν παρὸν τὸν παρὸν τὸν

1897.

